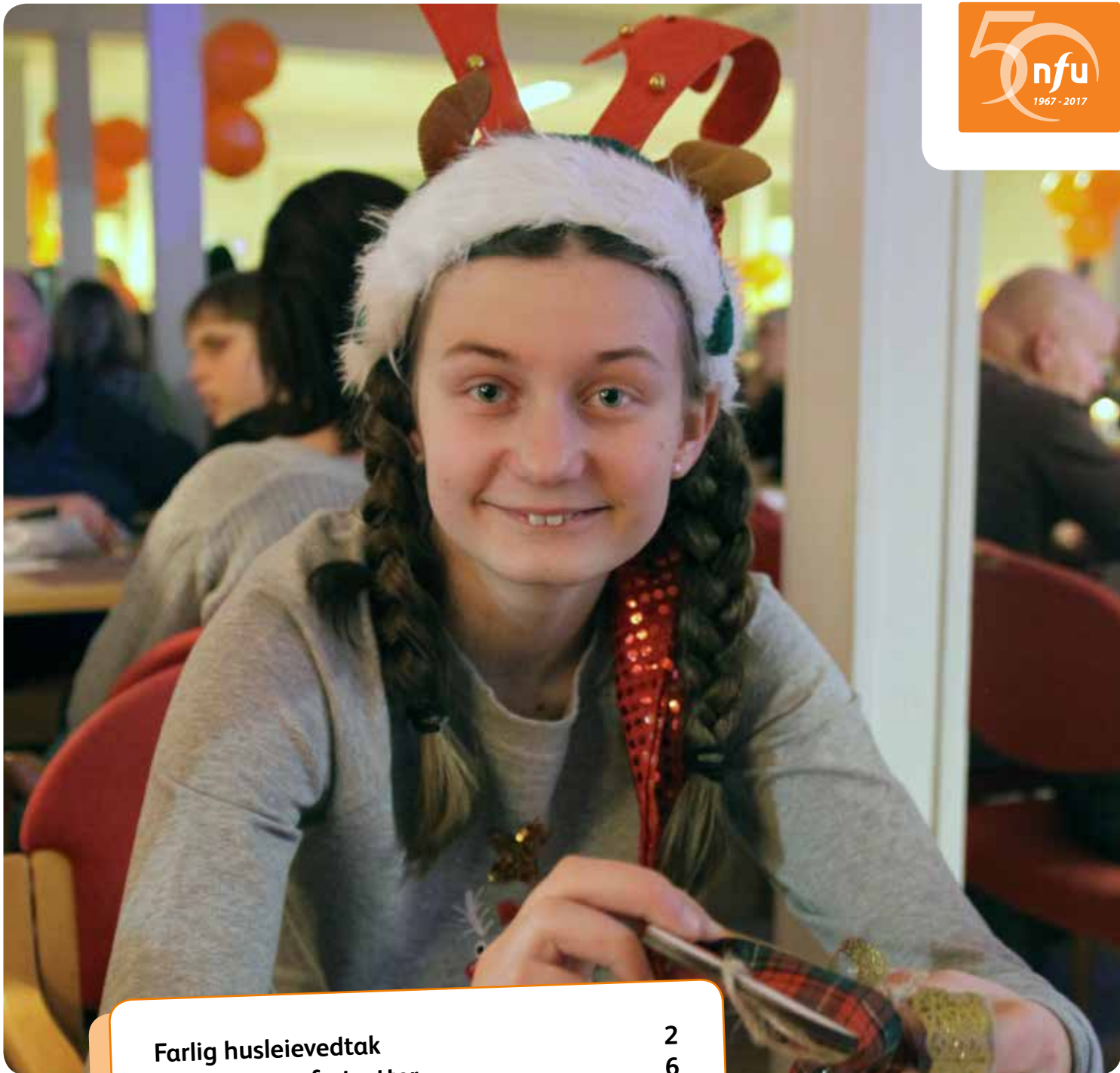

samfunn for alle

Norsk Forbund for Utviklingshemmede | nr. 5 – 2017

Farlig husleievedtak	2
«Karls» verge fortsetter	6
Vergemålsordning på kollisjonskurs	11
Kommunesvikt	22

Fra generalsekretæren

Nye lokaler

Jeg tror vi kan konkludere med vel overstått jubileumskonferanse. Jubileumskonferansen i Bergen gikk som planlagt og etter tilbakemeldingene å dømme var det en god konferanse. Innholdet var variert og godt og det fantes noe for alle. Og statsministeren kom og kastet glans over det hele.

I jubileumsåret 1987 var NFPU på flyttefot. I jubileumsåret 2017 er NFU på flyttefot. Vi har ikke flyttet langt, bare til andre siden av brannveggen, til oppgang B istedenfor oppgang A. De nye kontorlokalene måtte gjennom en endring, fra et stort rom til cellekontorer. Endringene har tatt lenger tid enn forventet

og 3 uker etter at vi skulle være vel ordnet i nye lokaler sitter vi fortsatt i lokaler som bærer preg av byggearbeid. Men vi begynner å se en ende på det hele.

I forbindelse med flyttingen i 1987 står det i Samfunn for Alle, nr 4, at «Vi får dyrere husleie i Akersgata. Men vi har etter nøye vurdering funnet ut at det vil lønne seg likevel. Mer plass vil gi et bedre arbeidsmiljø for de stadig flere ansatte. Det vil inspirer til større innsats og effektivitet» Situasjonen er ikke helt den samme denne gangen, vi flytter til mindre lokaler, fordi vi stadig blir færre ansatte. Men, som i 1987 ser vi at dette absolutt vil lønne seg. Vi

skulle gjerne vært flere ansatte, men er veldig fornøyd med våre nye lokaler og føler at det gir en ny giv. Vi føler oss inspirerte til å ta i nye tak for å bidra til et likestilt samfunn for alle.

Jeg vil også benytte anledningen til å ønske alle våre lesere en riktig god jul og et godt nyttår.

*Hedvig Ekberg
Generalsekretær*

Farlig husleievedtak!

AV: BITTEN MUNTHE-KAAS

Husleietvist-utvalget i Oslo mener det er rimelig at kommunen kan tvangsflytte leieboere fra kommunale omsorgsboliger hvis kommunen kan tjene penger på det. Vergene har stevnet kommunen til Tingretten.

-Blir dette vedtaket stadfestet kan det få konsekvenser for mange av NFUs medlemmer, fastslår generalsekretær Hedvig Ekberg til SFA.

Det hele startet med at to leiligheter i en firemannsbolig ble fraflyttet. Kommunen har siden ikke funnet nye leietakere og konkludert med at de er umulig å leie ut. Dette til tross for en behovsundersøkelse blant personer med nedsatt funksjonsevne i hovedstaden som viste at det står ca. 160 personer på venteliste for å få en kommunal omsorgsbolig.

Foto: Thinkstock

De to kvinnene som fortsatt bor i firemannsboligen har nå fått varsel om utkastelse. De skal overføres til et større bofellesskap i stedet. Den ene er blind i tillegg til sin utviklingshemning og har bodd i leiligheten i firemannsboligen i 25 år nå.

Samler dokumentasjon

Ekberg minner om at husleieloven er i hovedsak ment for å ivareta den svakeste part. Men det viser seg nå at hensynet til kommunens tap av husleie i praksis betyr mer for det offentlige enn at de to kvinnene mister hjemmene sine. I første omgang samler vi derfor inn mest mulig informasjon om hvor stor personlig skade det vil påføre begge kvinnene ved å utsette dem for det.

På spørsmål om hva som skjer hvis leietakerne taper saken i Tingretten, svarer Ekberg at det kan få konsekvenser også for andre. -Kommunene kan dermed hevde at dårlig økonomi gir rimelig grunn for oppsigelse og føre til at leietakere i omsorgsboliger kan flyttes på. Det kan også gi kommunene argumenter for å hevde at det er mye penger å spare på å flytte personer til bofellesskap med større fagmiljø som kan tilby flere tjenester som er tilpasset den enkeltes behov.

Foreløpig er det ellers lite NFU kan gjøre – annet enn å skaffe en oversikt over hvor mange det er som trenger en kommunal utleiebolig i Oslo. Ut over det er det opp til vergene å skaffe uttalelser fra fagfolk i habiliteringstjenesten og andre instanser som kjenner den enkelte som kan vise til at en tvangsflytting vil innebære økt risiko for bruk av makt og tvang og store personlige utfordringer.

samfunn for alle

Medlemsblad for Norsk Forbund
for Utviklingshemmede

Fem utgivelser pr år.
Årsabonnement: 400 kroner
ISSN: 0803-5105

Ansvarlig redaktør:
Jens Petter Gitlesen
jpg@nfunorge.org

Journalist:
Bitten Munthe-Kaas
sfa@nfunorge.org
Telefon: 928 36 809

Tilrettelegger lettlest stoff:
Kari Bue
kari@nfunorge.org

Adresse:
Samfunn for Alle, NFU
Postboks 8954 Youngstorget
0028 Oslo

Sentralbord: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
E-post: post@nfunorge.org
www.nfunorge.org
www.facebook.com/NFU Norge

Annonseakvisør: Salgs Forum AS
Tlf: 51 31 57 00/91 59 05 78
E-post: post@salgs-forum.no
Internett: www.salgs-forum.no

Forsidebilde: Aurora Ous deltok nylig på
juleverksted i NFU Elverum lokallags regi.
Foto: Bitten Munthe-Kaas
Layout: Marte Louise Lilleby
Trykk: Gunnarshaug trykkeri

Utgivelse 1 – 2018
Kommer uke: 6

Frist for saker er: 18. desember
Annonsefrist er: 10. januar

2 Farlig husleievedtak!

4 Leder

6 «Karls» foreldre i Hedmark tapte kampen

8 NFU fortsetter kampen for «Karl»

9 Pasientombudet bekymret for «Karls» rettigheter

10 Kari Kjønaas Kjos (Frp) skremt og skuffet

11 Vergemålsordning på kollisjonskurs

14 For en jubileumsfeiring!

16 En kirke for alle i Borg bispedømme

17 Likepersonarbeid hovedtema på ledersamlingen

22 Tilsynsrapport til besvær

23 På livet laus i Trondheim

24 Trolig studietilbud ved Nord Universitet?

26 SFO-kostnader i Stavanger som andre slipper

29 Samtalegruppe for «skeive» i Oslo

48 Tigergjengen i juleutgave

Leder s. 4

Višste du at s. 28

NFU-butikken s. 42

Politikere kommer og går, men embetsverket består

JENS PETTER GITLESEN
FORBUNDSLEDER

Helsetilsynet kom nylig med Oppsummeringsrapporten fra nasjonalt tilsyn med tjenestene til mennesker med utviklingshemning i 2016. Tilsynet avdekket ett eller flere lovbrudd i 45 av 57 tilsyn. Resultatet er ikke oppsiktsvekkende sett i forhold til de tre tidligere nasjonale tilsynene.

Det nye, er at Helsetilsynet har forlatt sitt byråkratiske tomgangs-pråk og begynt med klar tale. Kommunene får stryk med hensyn til alt: Det gis for lite tjenester og tjenestene er av for lav kvalitet. Tjenester er ikke individuelle og brukermedvirkningen er fraværende. Tjenesteyterne mangler kunnskaper om sin jobb og kjennskap til dem som skal bistås. Kommunene mangler systemer for å yte gode tjenester og systemer for å fange opp situasjoner som ikke er i samsvar med lovverket. Så langt er det lett å slutte seg til Helsetilsynets oppsummering.

Når Helsetilsynet reiser spørsmålet om kommunene i det hele tatt er i stand til å ha ansvar for sektoren, så reises feil spørsmål. Det interessante spørsmålet er hvordan kommunene kan bli i stand til å styre sektoren. Å flytte ansvaret for tjenestene til personer i Naustdal, Sør-Varanger og alle andre landets kommuner til et direktorat i Oslo, vil verken gjøre tjenestene bedre eller mer individuelt tilpasset. Det er ikke nasjonale politiske vedtak som ligger til grunn for dårlige tjenester, men en gradvis utvikling gjennom de siste 20 årene.

Politikere kommer og går, men embetsverket består. Nettopp derfor har situasjonen vedvart og forverret seg uavhengig av regjeringens farve og sammensetning. Skal de kommunale tjenestene bli bedre, så må kommunen underlegges sterkere styring. Årsaken til dårlige og mangelfulle tjenester skyldes ikke kommunal ondskap. Lokaldemokratiet fungerer bra på de fleste områdene hvor de som styrer kjenner til det som

skal styres. Livssituasjonen til mennesker med utviklingshemning, er det få som kjenner. Når styrerne ikke kjenner feltet de er satt til å styre, så kan en ikke forvente god styring. Vi må lære fra reformperioden da kommunene i langt større grad enn i dag drev i samsvar med lovverket og nasjonale politiske målsetninger. Den gang var den statlige styringen av kommunene langt større enn i dag.

En kan starte med å styrke avdeling for kommunale tjenester i Helse- og omsorgsdepartementet (HOD). Departementet må utvide sin horisont og sikre seg kompetanse på tjenestenes målsetning, nemlig det å sikre aktive og meningsfulle liv. Den gang Sosialdepartementet hadde ansvaret for gjennomføringen av reformen for mennesker med utviklingshemning, var det mange i embetsverket med stor innsikt. Disse personene jobber ikke lenger i departementet. De er heller ikke erstattet med tilsvarende kompetanse. I tillegg til forvitring, ble kompetansen i departementet ytterligere svekket med oppsplittingen av Sosialdepartementet hvor økonomiske saker gikk til Arbeids- og sosialdepartementet mens likestillingsaspektet ble et ansvar for Barne- og likestillingsdepartementet.

Eldreomsorg var en viktig del av arbeidsområdet til Sosialdepartementet. Handlingsplanene innen eldreomsorgen har kommet omtrent like fort som nye kriser i sektoren. HOD har surfet på eldrebølgen og etablert stor kompetanse på feltet. Fra vårt ståsted, alt for stor kompetanse. Sier en omsorgstjenester, så tenker embetsverket i HOD på eldreomsorg. Eldreomsorgen omfatter nå mennesker i alle aldre. Demensplan 2020 gjelder mennesker med demens og kognitiv svikt. HOD har makten det kunststykket å gjøre barn og unge med utviklingshemning til en del av hovedsatsingen i landets eldreomsorg. Mennesker med utvik-

lingshemning er ikke lenger vanskeligstilte i boligmarkedet. Husbanken får hvert år to tildelingsbrev. Den ene brevet kommer fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet og gjelder vanskeligstilte. Det andre kommer fra HOD og gjelder sykehjem og boliger med heldøgns omsorg. Sykehjem er en institusjon og har vært en vedvarende mangelvare. HOD forsøker å viske ut skillet mellom institusjon og omsorgsbolig. Når en leser Forskrift for sykehjem og boform for heldøgns omsorg og pleie fra 1988, så er det klinkende klart at departementet boliger med heldøgns omsorg er institusjoner. Ved hjelp av systematisk ordbruk har HOD gjort om begrepsinnholdet. I dag er boliger med heldøgns omsorg bygg hvor det ytes mye tjenester. Med tanke på eldreomsorgen, så kan en utvisking av skillet mellom institusjon og eget hjem være fornuftig. Få ønsker institusjonslivet. Men måten som HOD forsøker å viske ut skillet på, medfører at mennesker med utviklingshemning havner i institusjonsomsorgen. Det er opplagt hva som må gjøres. Helse- og omsorgsdepartementet må få kompetanse på det å sikre mennesker gode liv. Nå flytter departementet over av sykepleiere, fysioterapeuter og leger. Helsepersonell er viktig, men livet er mer enn helsetjenester.

Helse- og omsorgsdepartementet må også begynne å styre kommunene, slik som de gjorde i reformperioden. Når kommunene beviselig ikke makter å styre omsorgstjenestene selv, så må staten styrer kommunene sterkere.

Jens Petter Gitlesen

Solgården

– Ferieglede –

Wenche Foss Minnefond:

Reisende til Solgården kan søke om midler fra fondet. Fondets formål er å bidra med økonomisk støtte til funksjonshemmede som må ha med seg ledsager på reisen.

For søknadskriterier se solgarden.no.

Feriestedet som ble bygget for at akkurat DU skulle få en fin ferie! Solgården ligger ved byen Villajoyosa på Costa Blanca i Spania. Solgården har siden 1972 vært psykisk utviklingshemmedes eget feriested. Nå mer spennende og innholdsrik en noen gang!

Velkommen til Solgårdenferie i 2018

Turnr	Dato	Varighet	Avreisested
561	05.06. - 12.06.	1 uke	Gardermoen
562	12.06. - 26.06.	2 uker	Gardermoen
566	07.08. - 14.08.	1 uke	Gardermoen
567	14.08. - 21.08.	1 uke	Gardermoen
571	02.10. - 09.10.	1 uke	Gardermoen
572	09.10. - 16.10.	1 uke	Værnes *

*Tur 472 fra Værnes er reservert i sin helhet frem til 09.10.17

* Det vil bli ruteflymuligheter fra Gardermoen

- Flyreise med eget fly
- Helseteam som reiseledere
- Helpensjon

- Aktiviteter og underholdning
- Sang, dans og moro
- Tilrettelagt for rullestolbrukere

For mer informasjon og bestilling: solgarden.no
Tlf 24 14 66 60 (man - fre kl. 08.30 - 21.00)

Følg oss på

SOLGÅRDEN

trygghet, trivsel og glede

«Karls» verge fortsetter

Justisdepartementet gir Statens sivilrettslige forvaltning (SRF) medhold i oppnevningen av «Karls» nåværende verge. Avslaget er endelig og vergen fortsetter. - Vi tapte dermed kampen vi har kjempet siden 2007 om å få vergerollen for sønnen vår som den gang var 20 og i dag har fylt 41 år.

TEKST OG FOTO: BITTEN MUNTHE-KAAS

SFA møtte «Karls» foreldre, Ragnhild Johnsen Meldalen og Arne Ugedal dagen etter at de hadde mottatt departementets endelige vedtak. I vedtaket heter det at foreldrene ikke er part i saken. Begrunnelsen er at den nå bare omfatter «Karl» og vergen, ikke for-

eldrene, ettersom han er over 18 år. Departementet vender også tommelen ned for at NFU kan klage.

På spørsmål om hva foreldrene vil gjøre nå, viser de til at det ikke finnes flere klageinstanser i denne saken som de har stanget hodet i veggen med i over 10 år nå.

- Slik vi forstår Justisdepartementets vedtak er eneste mulighet nå at «Karl» bruker sin rettslige handleevne. Det betyr at han kan få noen han stoler på og som kjenner saken hans til å skrive et brev som han signerer. Slik kan han med egne ord formidle hvordan han opplever sin livssituasjon.

«Karls» foreldre, Arne Ugedal og Ragnhild Meldalen Johnsen.

Vergen har bestemt at «Karls» leilighet i generasjonsboligen skal legges ut for salg på det åpne markedet.

- Er dere overrasket over at vedtaket gikk i deres disfavør?

- Vi hadde et håp om at det denne gangen ville gå riktig vei og at departementet dermed ville innse at Fylkesmannen hadde gjort feil og i stedet imøtekomme «Karls» behov. Som i samtale med saksbehandlere hos Fylkesmannen for noen år siden selv i klartekst ga uttrykk for at han vil ha mor som verge – og ingen andre. Nå er det kun hans nåværende verge som får snakke på hans vegne. Dermed er det også bare vergens tolkning av hans livssituasjon som legges til grunn. Både vi og vår sønn opplever situasjonen som diskriminerende, krenkende og uverdig. Den har gitt oss alle betydelig redusert livskvalitet og dårligere helse.

På spørsmål om det har vært profesjonelle fagfolk som underveis har forsøkt å bidra til å løse denne bitre konflikten, svarer foreldrene bekreftende og at det i 2010 ble engasjert en profesjonell konfliktløser. Som etter først å ha møtt de to partene på hver sin «banchalvdel» tok initiativet til et felles møte. - De ansatte der han bodde den gangen, trakk seg fra opplegget med

grønt lys fra Kongsvinger kommune etter det andre møtet.

Foreldrene viser også til at Fylkesmannen i Oppland i sin tid ble koblet inn som settefylkesmann i forbindelse med bruk av makt og tvang overfor «Karl». Det skjedde etter at saksbehandlerne i Hedmark ble erklært inhabile. Fylkesmannen i Oppland mente at «Karl» hadde behov for en utenforstående samtalepartner som han kunne stole på og betro seg til. Dette behovet imidlertid ble avvist av Kongsvinger kommune.

Må flytte

Kongsvinger kommune bidro i sin tid til at «Karl» fikk husbanklån for å bli eier av leiligheten som er en del av generasjonsboligen der foreldrene bor. Etter anmodning fra vergen har Fylkesmannen fattet vedtak om at 41-åringens leilighet skal selges på det åpne markedet – slik vi har vært inne på i tidligere utgaver av SFA. Begrunnelsen for vedtaket er at 41-åringen angivelig skal ha dårlig økonomi og at han selv er ute av stand til å gi uttrykk for det han ønsker. Nåværende verge ble oppnevnt i 2014 og «Karls» konto stod da i pluss på ca. 100 000 kroner.

Siden har foreldrene ikke fått noe informasjon av noen om sønnens økonomi, helsetilstand, medisinbruk og andre sider av hans hverdag. De stiller seg likevel uforstående til at han ikke skal ha råd til å beholde hjemmet sitt. - Han har nedbetalt på leiligheten i alle år og er nå så og si gjeldfri. Hvordan han skal få bedre økonomi av at pengene han får for leiligheten ved et eventuelt salg blir stående på en vergekonto hos Fylkesmannen, er for oss en gåte. Det må være et mer lønnsomt alternativ at han i stedet fortsatt får nyte godt av prisstigningen på eiendomsmarkedet, mener foreldrene.

De må selv flytte hvis vergen gjør alvor av å selge sønnens leilighet. - «Karl» vil uansett ikke orke å komme på besøk her uten å kunne bruke sin egen leilighet som han har så nær tilknytning til. Verdien av huset som helhet vil dessuten bli vesentlig redusert hvis hans leilighet skal selges separat i stedet for at man ser det som en enhet. «Karl» selv vil i tillegg selv få lite glede av pengene etter et eventuelt salg, mener foreldrene.

Uvisst

- «Karl» har hatt vedtak om bruk av makt og tvang i mange år. Blir dette vedtaket fortsatt opprettholdt?

- Vedtakene gjelder for et år av gangen. Det siste har gått ut. Vi vet hverken om eller når det vil bli forlenget eller om et nytt tvangsvedtak er fattet, svarer Ragnhild Johnsen Meldalen og Arne Ugedal.

INGEN KOMMENTAR

- Jeg akter ikke å si et ord til SFA om denne saken.

Det svarte «Karls» verge, Einar Olav Skogholt, da SFA tok kontakt for å få hans kommentar til det endelige vedtaket i Justisdepartementet.

NFU uenig i departementets vedtak

- NFU er uenig i departementets endelige vedtak i «Karls» sak. Det gjelder både om forbundets og foreldrenes/pårørendes rolle når det gjelder klagemuligheter. Vi ønsker uansett ikke å gi oss.

AV: BITTEN MUNTHE-KAAS

Generalsekretær Hedvig Ekberg sier i en kommentar til SFA at NFU vil oppfordre departementet til å vurdere saken på nytt når det gjelder NFUs rolle. Departementet hevder at NFU kan ha rettslig klageinteresse i generelle spørsmål, men definerer denne klagen til å gjelde et for personlig spørsmål. Vår klare oppfatning er at det nettopp er generelle sider ved denne saken vi har klaget på.

Ekberg stiller seg i tillegg kritisk til departementets konklusjon om at valget av verge er et så personlig spørsmål at ingen andre kan ha noen mening om det. I denne saken gjelder dette også «Karl» selv. Departementets begrunnelsen er at han mangler forståelse for hva som er til hans eget beste og at det dermed bare er vergen hans som kan mene noe om det. Dermed er «Karl» prisgitt at vergen klager på seg selv og måten han tolker sitt mandat/skjøtter sitt verv på. Det har aldri skjedd tidligere og vil etter alt å dømme heller aldri skje. Alternativet kan være at vedkommende fratrer sitt verv på eget initiativ – noe som også er en ren illusjon.

Vi mener i tillegg at muligheten foreldre og pårørende har til å få be Fylkesmannen om å foreta tilsyn og eventuelt foreta grep med måten den enkelte verge utfører sitt oppdrag på, er virkelighetsfjern. Det er opp til Fylkesmannen å ta stilling til om en slik oppfordring skal følges opp eller ikke. Vi kjenner heller ikke til noen sak der et fylkesmannsembete etter melding fra pårørende har fjernet en fast verge fra et oppdrag. Derimot har vi mange eksempler på at Fylkesmannen fratar pårørende oppdraget som verge.

- Hva tror du er hovedårsaken til at departementet har vendt tomme ned for at «Karls» nåværende verge skal skiftes ut?

NFU vil oppfordre departementet til å vurdere saken på nytt, sier generalsekretær Hedvig Ekberg. (Foto: SFA)

- Vi har i vår klage oppfordret departementet til å ta stilling til lovligheten av å oppnevne en verge som den enkelte hverken kjenner eller har bedt om å få. Vi har ønsket å få denne klargjøringen, fordi vi lenge har ment at departementets vegring i bunn og grunn dreier seg om en frykt for å måtte ta stilling til hvorvidt dagens praksis med oppnevning av faste verger er et brudd på artikkel 12 i FN-konvensjonen. Den fastslår at en verge må kjenne personen, vedkommendes vilje, ønsker og preferanser. Et vedtak om det motsatte ville tvunget departementet til å innrømme at den norske vergemålslovgivningen bryter med konvensjonen.

Hun minner samtidig på at Norge, ved å sende en tolkningserklæring på konvensjon, har erkjent at den nåværende vergemålsloven praktiseres på en måte som ikke er i tråd med FN-konvensjonen hverken når det gjelder vergemål eller bruk av makt og tvang.

- Hvilke klagemuligheter har «Karls» foreldre etter Justisdepartementets endelige vedtak?

- Det eneste de nå kan gjøre er å reise søksmål mot staten. Selv om de tar saken gjennom alle rettsinstanser i Norge kan den likevel ikke fremmes for FN-komiteen. Dette fordi Norge har nektet å godta en rett for den enkelte til å ta slike klager til FN-komiteen, svarer Hedvig Ekberg.

Pasientombudet bekymret for «Karls» rettigheter

SFA har bedt ombudets juridisk rådgiver, Astrid Gran Nordheim hos Pasient- og brukerombudet i Hedmark kommentere Justis- og beredskapsdepartementets avgjørelse nylig om «Karls» foreldres klagerett i forbindelse med oppnevning av sønnens verge.

LETTLEST

FN-konvensjonen: Artikkel 12 om likhet for loven

Mennesker med nedsatt funksjonsevne har rett til å bestemme i saker som forplikter dem.

De har rett til å bestemme over økonomien sin.

Det betyr at de har rett til å eie eller arve eiendom og at de har rett til å bestemme over pengene sine.

Norge skal sørge for at alle får den hjelpen de trenger for å ta viktige avgjørelser.

De har rett til å låne penger til hus eller andre ting. Ingen har rett til å ta penger, hus eller annet fra andre mennesker fordi de har nedsatt funksjonsevne.

De kan trenge hjelp til å bestemme i saker når det for eksempel gjelder økonomi.

Når det er nødvendig, skal staten sørge for at det blir tatt hensyn til rettigheter og ønsker. Staten skal beskytte alle mot misbruk.

Det skal være en upartisk myndighet som fører kontroll.

Nordheim minner innledningsvis om Justisdepartementets konklusjon om at pårørende ikke har klagerett på vegne av brukeren i slike avgjørelser. -Slik pasient- og brukerombudet vurderer det, er det en riktig tolkning av partsbegrepet i forvaltningsloven. Vergemålsloven gir ikke adgang for pårørende til å påklage andre vedtak enn de som gjelder opprettelse eller endring av vergemål.

Dette utgjør etter ombudets mening en svakhet i loven, som innebærer at en person som ikke selv er i stand til å klage på valg av verge, ikke har noen reell klagerett. -Pasient- og brukerombudet har tatt denne problemstillingen opp med Tvangslovutvalget som arbeider med en evaluering av dagens tvangslovgivning – senest i forbindelse med den aktuelle saken. Vi ser et tydelig behov for en lovendring som kan sikre reelle klagemuligheter og økt rettsikkerhet for pasienter og brukere som ikke er i stand til å klage selv.

Vergens ansvar

Nordheim ønsker også å rette oppmerksomheten mot Justisdepartementets påpekning av at nærstående som ikke anses å ha rettslig klageinteresse likevel har adgang til å anmode skifte av verge. - De har også adgang til å gi opplysninger som har betydning for vergens egnethet. Fylkesmannen er forpliktet til å ta stilling til slike opplysninger. Videre peker departementet på at oppnevningen av en verge ikke fratar vedkommende bruker muligheten til å klage på vedtaket selv, eventuelt med bistand fra andre.

Vergen plikter å respektere personens ønsker og vilje. Det må foretas en kartlegging av personens egentlige ønsker. Dette

er vergens ansvar, fastslår Astrid Gran Nordheim.

Private omsorgsleverandører

- «Karl» lever sitt liv i et botilbud som drives av Aleris. Får Ombudet mange henvendelser om tilbudene fra private omsorgsleverandører?

- Antallet klager er veldig varierende. Inntrykket vi får av kvaliteten på disse tilbudene er heller ikke ensidig – men tvert imot veldig varierende. Selv om vi jevnlig får henvendelser, har det likevel aldri dreid seg om en sak som er av så alvorlig karakter som «Karls», svarer Astrid Gran Nordheim.

Juridisk rådgiver hos Pasientombudet i Hedmark og Oppland, Astrid Gran Nordheim. (Foto: Odd Petter Jordheim)

Skremt og skuffet over systemet

«Karls» foreldre har prøvd alle klagemuligheter og bedt om bistand i alle instanser for å få skiftet ut sønnens nåværende verge. De får ikke en gang lov til å uttale seg. Jeg er skremt og skuffet over at vi har lover og regler som gjør dette mulig.

AV: BITTEN MUNTHE-KAAS

– Vi kan ikke overse slagsiden ved dagens vergemålslov, presiserer Kari Kjønås Kjos. (Foto: SFA)

Stortingsrepresentant Kari Kjønås Kjos (FrP) er selv mor. – Jeg klarer likevel ikke å forestille meg hvor uutholdelig det må være for «Karls» foreldre å være fullstendig avskåret fra all informasjon om sønnens hverdag, helse, medikamentbruk, økonomi, deltakelse i aktiviteter osv.

Den profilerte Fremskrittparti-politiker er svært bekymret for norsk vergemålspraksis. – Mange verger gjør utvilsomt en god jobb. Men det betyr ikke at vi kan overse slagsiden i dagens lovverk. Som gjør det mulig at en verge får så stor makt som «Karls». Han foreslår og får gjennomslag hos Fylkesmannen for tiltak som er stikk i strid både med 41-åringens og foreldrenes vilje. I dag tar vergen alle beslutninger om de viktigste sidene ved «Karls» liv – og er den eneste som blir hørt når det skal menes noe om hva som er best for ham. Jeg må innrømme at jeg har begynt å stille spørsmålsteget ved hvorvidt Fylkesmannen i Hedmark kan ha satt seg godt nok inn i denne saken.

«Vi vet best»

Kari Kjønås Kjos gir samtidig uttrykk for at det fortsatt råder en «Vi vet best»-holdning blant mange ledere og ansatte i helse- og omsorgstjenestene. – Den bidrar i verste fall til at disse vanskelige sakene får vokse og utvikle seg. Min kjepphest var i årevis å få lovfestet BPA – eller Brukerstyrt Personlig Assistanse, til alle som ønsker det – med utstrakt grad av medbestemmelse og brukerstyring. Denne ordningen liker imidlertid ikke kommuneansatte, som er vant til å styre enkeltmenneskers hverdag. «Vi vet best»-holdningen er en viktig årsak til at alt for mange får avslag på sin BPA-søknad, mener Kari Kjønås Kjos.

Vergemålsordning på kollisjonskurs med menneskerettighetene

- Til tross for at vergemålsordningen av 2013 er ment å fungere i tråd med FN-konvensjonen om rettighetene for mennesker med nedsatt funksjonsevne, har den ført til at voksne mennesker med større og mer sammensatt utviklingshemning i stor grad er blitt fratatt selvbestemmelsesrett over eget liv.

AV: KJERSTI SKARSTAD

Doktorgradsstipendiat Kjersti Skarstad ved Institutt for statsvitenskap ved Universitetet i Oslo, UiO, var en av innlederne på NFUs jubileumskonferanse i Bergen nylig. Hun la ikke skjul på sin oppfatning om at denne situasjonen er svært alvorlig – vedtakene begrunnes ikke i samsvar med den enkeltes vilje og uttrykte interesser og behov. Vergemålsmyndighetene neglisjerer at mennesker også med et lavere kognitivt nivå både har rett til og behov for å kunne påvirke eget liv.

Skarstad har gjennomgått samtlige 167 vergemålssaker hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus av 2015. I halvparten av sakene viste det seg at beslutningene ble fattet ut fra vergemålsmyndighetenes oppfatning om at vedkommende var ute av stand til å fatte egne beslutninger.

Mandatene

- Ingen av vergene i de 167 sakene fra Oslo og Akershus hadde heller et individtilpasset oppdrag for å sikre at vergemålet ikke skulle være mer omfattende enn nødvendig. Hele 90 prosent av vergene fikk derimot et bredt og generelt mandat for å kunne ta beslutninger på vegne av den vergetrengende i både økonomiske og personlige forhold. Det er i tillegg grunn til å påpeke at det heller ikke finnes noen nasjonal rettighetsopplæring for vergene. Dette øker i sin tur muligheten for maktmisbruk.

Skarstad mener at vergeordningen er viktig for å gi de som trenger hjelp til å fatte egne beslutninger. Men – selvbestemmelsen kan ikke sikres – så lenge dagens vergemålsordning bygger på en tankegang om at et menneske med lavere

- Manglende opplæring om menneskerettigheter øker blant annet faren for at vergenes makt blir for stor, sa Kjersti Skarstad. (Foto: Privat)

kognitive ferdigheter er ute av stand til å bestemme over sitt eget liv. Det er nettopp denne tankegangen menneskerettighetskonvensjonen vil til livs. Det er individets selvbestemmelse, og ikke vergenes og vergemålsmyndighetenes «objektive»

interesser, som må ligge til grunn for ordningen. Så lenge ikke dette skjer, er dagens praksis fullstendig uholdbar, presiserte Kjersti Skarstad.

David mot Goliat

En liten gutt i en millionby i India hadde en far som slo og mishandlet sin familie slik at moren til slutt tente på og brant seg selv og en til, til døde. Gutten rømte da fra far og ble enategutt som i filmen *Slumdog Millionaire*.

AV: ADVOKAT HELGE HJORT

Hans liv var fryktelig. Han bodde på flere barnehjem og opplevde overgrep og mishandling.

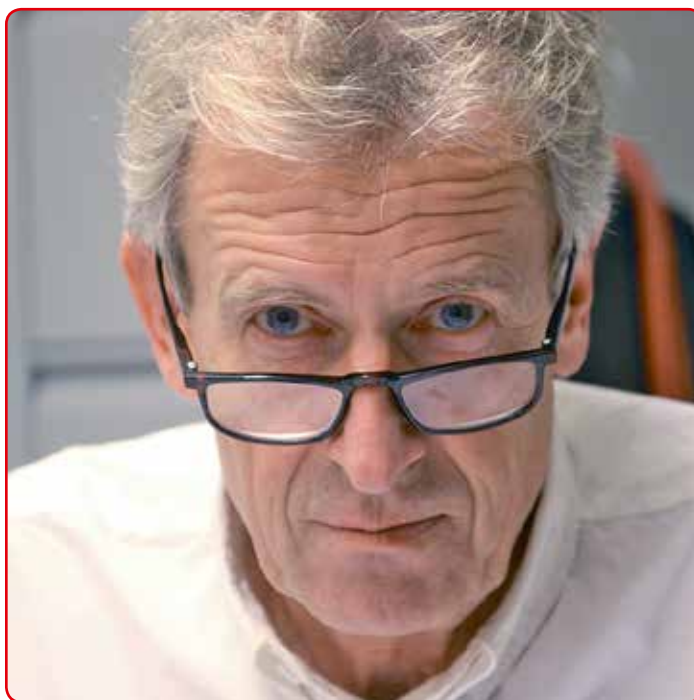
Så ble han adoptert av et norsk ektepar, som ikke visste hva godt de kunne gjøre for sin lille hjerteknuser. Men han var en sterkt skadet liten gutt. Det tok år før han overvant frykten for å sette seg på sin fars – eller menns – fang. Han fikk diagnosen psykisk utviklingsskadet, trolig av alvorlig understimulering, mishandling og underernæring i tidlige barneår.

Foreldrene fikk en vanskelig utforming, men begge er lærere, vant med og glade i barn, personlig kristne med et stort trosfellesskap rundt seg. Mor snakket guttens språk fra arbeid i Santalmisjonen. Han fikk en god barndom.

Men han kom likevel til kort, var annerledes enn de andre. Det gjorde ham fortvilet og kunne føre til "utagering". Alt i alt klarte han seg likevel bra ganske lenge. Han vil for all del ha fred og ro, harmoni og mennesker rundt seg som han er trygg på. Han er livredd for å bli forlatt, og tåler dårlig stress, støy, strenge rammer og mange mennesker. I dag er han 40 og har blitt stående på utviklingsstadiet til en seks-syvåring.

For snart 15 år siden ville kommunen flytte ham til et «samlokalisert omsorgs-senter». Men han ville ikke. Foreldrene gikk til advokat, og det endte med at gutten fikk fortsette å bo i boligen der kommunen selv hadde bosatt ham. Foreldrene bor samme sted. Det startet en årelang og bitter feide mellom kommunen og foreldrene.

Da guttens mor ble utsatt for en hogstulykke og ble liggende lenge på sykehus, kunne gutten ikke bo hjemme bare med sin uføretrygdete far. Han ble plassert på

Advokat Helge Hjort.
(Foto: Bitten Munthe-Kaas)

institusjon, og reagerte med angst og utagering på å bli flyttet hjemmefra. Sønnen fikk en hjelpeverge, som det da het. Kommunen ville ikke la noen av foreldrene være verge for sønnen. De neste årene ble han flyttet mellom ulike botilbud. For vel 10 år siden kom han til et sted der han knyttet seg særlig tett til en av de ansatte. Men hun sluttet for å begynne som leder i et annet omsorgsfirmas. Gutten ville flytte etter, men fikk nei, både av hjelpevergen og kommunen.

Sammen besluttet så hjelpevergen, boligen og kommunen å begrense all kontakt mellom sønnen og foreldrene. De fikk ikke besøke ham, ikke ringe ham, han fikk ringe dem og komme på ett besøk hver annen uke, i påhør og under oppsyn av boligpersonalet. Etter klage ble vedtaket trukket tilbake.

Foreldrene forsøkte forgjeves å få byttet ut vergen, som mer var verge for kommunen enn for gutten. Da vergen til slutt trakk seg, ble en ny oppnevnt av samme støpning. Kommunen, boligen og vergen sluttet rekkene stadig tettere i felles kamp mot foreldrene. De ble utestengt fra mest mulig kontakt med sønnen og ble stadig mer demonisert og kverulantforklart.

De klaget til Statens sivilrettsforvaltning over at de ikke selv fikk være verge for sin sønn, forgjeves. Nå har Det kongelige Justis- og beredskapsdepartement

sagt siste ord i klagesaken:

At gutten selv klart og tydelig har sagt at han vil ha foreldrene som verge anser departementet saken uvedkommende. Foreldrenes klage er avvist. De har ikke klagerett, for de ikke er part i saken. Gutten på syvårsstadiet er nemlig voksen og myndig, da kan ikke hans foreldre ha noen «rettigheter i saksforhold som gjelder egne, voksne barn.» Loven gir dem rett nok klagerett på vedtak om å opprette vergemål. Men ikke på vedtak om hvem som skal være verge! Valget av verge har angivelig «få om noen praktiske virkninger for dem.» Vergen skal jo samarbeide med dem. At han i stedet motarbeider både dem og sin myndling, «er likevel ikke tilstrekkelig til å konstatere at foreldrene har rettslig klageinteresse.»

Dersom nærstående mener vergen er uegnet, kan de be fylkesmannen som oppnevnte ham om å skifte han ut, mener departementet. Fylkesmannen har samarbeidet så tett med kommunen om saken i 15 år at han til slutt ble erklært inhabil i saken, og oppnevnte en verge til tydelige og grunngitte protester fra foreldrene og gutten selv. Vil han trekke alt tilbake og mene det motsatte, dersom foreldrene ber om det?

Departementet drøfter om NFU som interesseorganisasjon bør ha en selvstendig adgang til å prøve slike spørsmål for retten, men mener nei.

Stadig flere protester

Kritikken har vokst mot fylkesmanns-embetenes vergemålsavdelinger og deres korps av folk som har gjort det å være verge til sitt levebrød. De verger mest sin oppdragsgiver mot et stadig stigende antall protester fra dem som er satt under vergemål og deres pårørende. Også interesseorganisasjoner for mennesker med nedsatt funksjonsevne protesterer. Den praksis som har skutt fart med innføringen av vergemålsloven fra 2010 da fylkesmannsembetene overtok administreringen av vergeordningen, ville fått Jens Bjørneboe til å rotere i sin grav.

Gutten som en gang kunne prise seg lykkelig over å ha sluppet vekk fra en fryktelig barndom, blir nå langsomt omsorgsovertatt av det offentlige. Kanskje skal han leve resten av sitt liv med en «personal» under et offentlig, kommunalt forstanderskap der hans nærmeste og eneste familie er en fylkesmannsoppnevnt verge. Hans foreldre og øvrige familie har

ingen sjanse til å vinne krigen som vergen, boligen, kommunen, fylkesmannen, Statens sivilrettsforvaltning og nå Det Kongelige Justis- og formynderdepartement har ført mot dem i 15 år.

«Karl»-saken er hittil omtalt i følgende utgaver av Samfunn for alle: 2–2011, 5–2015, alle fem utgavene i 2016 og i nr. 1, 3 og 4 i 2017.

LDO-seminar om tvang

Likestillings- og diskrimineringsombudet arrangerer gratis dagsseminar på Litteraturhuset i Oslo 13. desember om bruk av makt og tvang overfor mennesker med utviklingshemning og psykiske lidelser.

Her vil Dr. Michelle Funk fra Verdens Helseorganisasjon holde åpningsforedraget om menneskerettigheter og retten den enkelte har til selvbestemmelse og autonomi i eget liv.

Deretter står LDOs analyse av norsk lovgivning og praksis i denne sammenheng i lys av FN-konvensjonen på programmet.

Det blir dessuten innlegg om hvordan helse- og omsorgstjenestene fungerer – sett fra de to målgruppens ståsted.

Fagpersoner og representanter for sivil samfunn vil i tillegg gi sin vurdering om hva som må gjøres for å få et ikke-diskriminerende lovverk og nødvendig utbygging av alternativer til tvang på helse- og omsorgsfeltet.

Brukerstyrt personlig assistanse (BPA) BPA i Aleris - frihet til å leve ditt liv!

Aleris har solid erfaring fra å skreddersy BPA-ordninger i nær dialog med kommunene og BPA-mottakerne. Vårt mål er å gi deg som er funksjonshemmet mulighet til et selvstendig liv.

Med Aleris som din BPA-leverandør, får du:

- Veiledningstelefon 365 dager i året, 24 timer i døgnet.
- Opplæring i å være arbeidsleder.
- Opplæringstilbud til assistentene dine.
- Tilbud om hjelp til å skaffe assistenter.
- Tilbud om bistand til intervju, ansettelse og til å lage turnusplan.
- Stillingsannonser.
- Arbeidsledermanual med rutiner og verktøy for en enklere BPA-drift.
- Assistentmanual til hjelp for assistenten.
- Nettbaserte verktøy for timelister og arbeidsplaner.
- Driftskonto/refusjonsordning til å dekke ekstrautgifter til BPA. (kinobilletter, telefonutgifter, kontorutstyr etc.)
- En arbeidsgiver til assistentene dine som har tariffavtale som sikrer gode arbeidsforhold.
- Rapport hver måned om timeforbruk.

Velkommen til en BPA-samtale med oss i Aleris!

bpa@aleris.no Tlf: 974 80 800
www.aleris.no/bpa

FOR EN JUBILEUMSFEIRING!

Det var trolig få – om noen – av de i alt 230 deltakerne på NFUs jubileumskonferanse i Bergen nylig som følte at de hadde fått lite faglig påfyll og sosialt samvær da de vendte nesen hjemover. Et så variert og innholdsrikt program er sjelden vare.

TEKST OG FOTO: BITTEN MUNTHE-KAAS

Mens pårørende, fagfolk og andre interesserte i konferansesalen lot seg engasjere av gode foredragsholderne, arrangerte NFU Hordaland fylkeslag sin årlige kultursamling på samme hotell. Der hadde det nok en gang vært flere som ville delta enn det var plass og kapasitet til. De heldige kunne til gjengjeld velge mellom et mangfold av kurstilbud. Et av de mest populære var hud- og hårstell med profesjonelle frisører og kosmetologer som i tillegg til fargeanalyse viser hvordan kvinnene kan legge sminke for å ta seg best mulig ut.

Kursene ble, tradisjonen tro, avsluttet med en presentasjon av det deltakerne hadde lært. Det ble en forestilling med blant annet dans, sang og musikk, utstilling fra kunstkursen og en profesjonell fremvisning i tekst, bilder og musikk fra ekskursjon til Bergen tekniske museum.

Før festmiddagen entret en del av kursdeltakerne catwalken iført årets mote foran et jublende publikum.

Og under jubileumsmiddagen var det, i tillegg til god mat og

godt i glassene, mange taletrengte som hyllet 50 års-jubilanten. Både Jens Petter Gitlesen og generalsekretær Hedvig Ekberg måtte gjentatte ganger forlate sitt taffel for å bli begavet av de mange som hyllet NFU.

Og da medarbeiderne i sekretariatet til slutt ble beordret opp på scenen, ble de møtt med trampeklapp. Både for en vel regissert og gjennomført jubileumsfeiring og ikke minst for sitt utrettelige arbeid.

Og til slutt: De som leter etter omtale fra alle de ulike foredragene på fagkonferansen, vil gjøre det forgjeves. Vi har kun kort referert noen få (se side 15-16). av hensyn til den begrensede spalteplassen. De som vil vite mer om det som ble formidlet, kan finne presentasjonene på NFUs hjemmeside.

Likevel – og som et plaster på såret: Bilder sier ofte vel så mye som ord. Vi håper bildene på side 18-19 vil gi leserne et inntrykk av det som skjedde under en av de mest vellykkede i jubileumsfeiringene i NFUs hittil et halvt hundre år lange historie.

Fra venstre Sølvi Knudsen, Åsta Nordeide og Sidsel Grasli slo an tonen i NFU-sangen.

*Vi ønsker våre
lesere god jul og
godt nytt år!*

Funnene i tilsynsrapporten uakseptable for regjeringen

Det ble nylig publisert et landsomfattende tilsyn med helse- og omsorgstjenestene til personer med utviklingshemning. Her blir det dokumentert lovbrudd og alvorlig svikt i tilbudet altfor mange steder.

Funnene er ikke akseptable for Regjeringen. Kommunene skal gå gjennom rapporten og bruke den i sitt forbedringsarbeid.

Statsminister Erna Solberg kom i sin tale på NFUs jubileumskonferanse nylig også blant annet inn på Rettighetsutvalgets innstilling «På lik linje!» der bedre helsetilbud, selvbestemmelse, kvalitet på undervisningen, mulighet til arbeid og tilgang til egen bolig for mennesker med utviklingshemning er sentrale temaer. Hun viste samtidig til at Regjeringen også har satt i gang arbeidet med å lage en ny strategiplan for mennesker med funksjonsnedsettelse. Den skal blant annet være en oppfølging av Rettighetsutvalgets åtte løft for å realisere grunnleggende rettigheter for personer med utviklingshemning.

Viktig stemme

Funnene fra det landsomfattende tilsynet vil også være en del av grunnlaget for dette arbeidet. Strategiplanen vil bli todelt med en strategi- og en handlingsplandel. I strategidelen skal søkelyset rettes mot hvordan samordning kan sikres på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer. Handlingsplandelen skal inneholde konkrete tiltak for å bedre situasjonen for mennesker med funksjonsnedsettelse, påpekte statsministeren. Hun forsikret at NFU vil få en viktig stemme når innholdet i denne planen skal konkretiseres.

Hele Ernas tale til NFU kan leses på www.regjeringen.no Vi viser ellers til omtale av Helsetilsynets årsrapport på side 23.

Erna Solberg talte til deltakerne på NFUs jubileumskonferanse.

En kirke for alle i Borg bispedømme

Borg bispedømme har i år vedtatt en sjekkliste som menighetsrådene oppfordres til å vedta for å stimulere utviklingen av lokalkirken som inkluderende fellesskap.

Biskop Atle Sommerfeldt påpekte i sitt foredrag på NFUs jubileumskonferanse at bispedømmet konkretiserer visjonen om en kirke for alle gjennom dette redskapet. – Det skjer etter 25 års arbeid med å utvikle gode fellesskapsarenaer for mennesker med utviklingshemning og deres stadig økende deltagelse i hovedgudstjenester og andre begivenheter. Det er først i min generasjon at kirken har erkjent at også mennesker med utviklingshemning må få anledning til å delta i undervisning, utøvelse, tilbedelse og ritualer.

Religionsfritt rom

Biskopen mente at også andre samfunnsaktører har bidratt til å frarøve mennesker med utviklingshemning deres rett til religionsutøvelse. – Også i det allmenne omsorgsapparatet har fordommene mot andre menneskers religiøsitet hatt grobunn. En særlig vesentlig barriere har det vært når profesjonene har tolket «livsynsnøytralitet» slik at nøytralitet betyr å ikke inkludere religionsutøvelse. De har forstått nøytralitet som et religionsfritt rom der religionsutøvelse stues vekk og er kalt «privatsak».

Feil og tilfeldigheter?

Sommerfeldt var i tillegg kritisk til den siste store offentlige utredningen «På lik

linje» som han mente er det beste og mest alvorlige eksempelet på at fagfolk ikke har oppfattet at alle mennesker, også mennesker med utviklingshemning, har rett til religionsutøvelse på lik linje med andre. – Religionsutøvelse er heller ikke nevnt i arbeidet med oppfølgingen av utredningen. Dette til tross for etterlysninger fra flere høringsinstanser – og med all respekt – religionsutøvelsens sentrale plass i et menneskerettighetsforankret paradigme. Den samme utelatelsen var også gjort i forslaget til Rammeplan for helse- og sosialutdanningen. Her ble det endelige vedtaket justert etter høringsrunden. Tro- og livssyn ble inkludert som en del av utdanningen.

Slike «glipp» i det faglige arbeidet er for mange til at det kan tilskrives tilfeldigheter og feil vi alle kan gjøre. Dette hindrer faglig utvikling av feltet – ettersom det gang etter gang må arbeides for at det elementære fastholdes.

Samarbeidet mellom Samarbeidsrådet for tros- og livssyn og NFU er fruktbart på dette feltet, og jeg ser fram til at det utdypes ytterligere. Det gjelder ikke minst i forbindelse med det viktige arbeidet med å overvåke og forbedre praksis. Det er avgjørende for å sikre denne rettigheten at pårørende og verger følger opp lokalt. NFU er en viktig aktør for å legge til rette for dette.

Mye som gjenstår

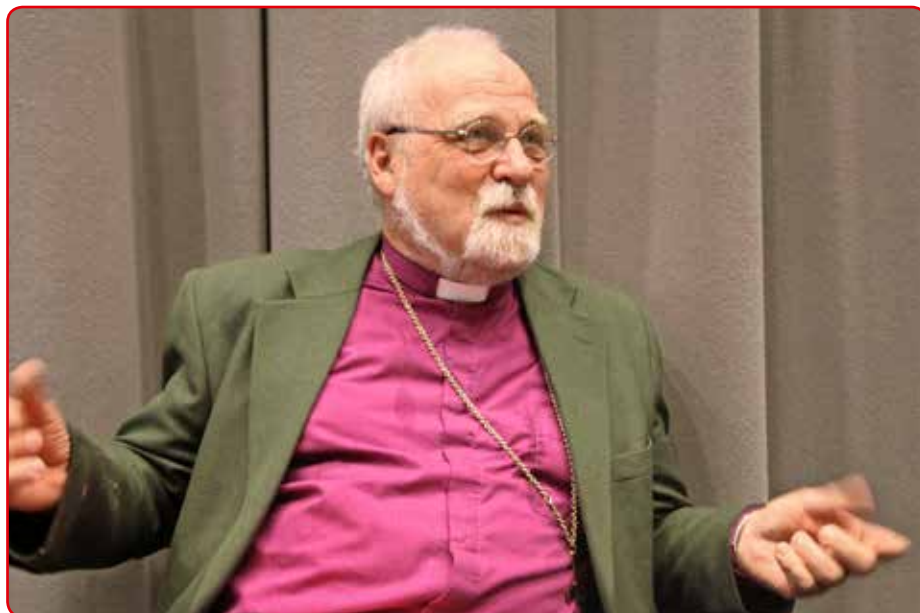
– Jeg har som biskop 6-7 visitaser i året. I alle visitasene har jeg samtaler med kommuneledelsen og i de aller fleste også med de ansvarlige for helse og omsorgsarbeidet i kommunen. De aller fleste anerkjenner det elementære selv om ikke alle har inkludert dette i sine strategier og planer. Men mange steder skjer det mye positivt med utvikling av veiledninger, konkrete verktøy, regelmessig opplæring av personalet og jevnlige gjennomganger av status. I økende grad innser også hjemmetjenestene at de er forpliktet i denne sammenheng og som et minimum må gjennomføre en kartlegging som alle faglige instanser med kompetanse på feltet anerkjenner som det første og grunnleggende steget i dette arbeidet.

Men det er fortsatt mye som gjenstår. Denne rettigheten forsvinner, som også andre rettigheter, for ofte i manglende ledelse, faglig usikkerhet hos personalet, vaktordningenes jerngrep, økonomisk petimeterkalkuleringer og andre gjøremål.

Det er derfor fortsatt stort behov for å utvikle robuste finansierungsordninger, og inkluderende kulturer i de kirkelige ritualene og gode arenaer for samtaler som inkluderer mennesker med utviklingshemning, pårørende, ansatte og kirkelig frivillige og ansatte. Her er det rom for et konkret samarbeide lokalt mellom NFUs lokallag og lokalkirkens aktører.

Århundrers diskriminering

Atle Sommerfeldt presiserte i tillegg at det aldri kan understrekes sterkt nok det som sies i foralen til FN-konvensjonen om rettighetene for mennesker med nedsatt funksjonsevne at «diskriminering av mennesker på grunn av nedsatt funksjonsevne er en krenkelse av menneskets iboende verdighet og verdi». – Så alvorlig er det å diskriminere mennesker med utviklingshemning, og ta fra dem deres rett til religionsutøvelse. Vi må derfor fortsette arbeidet og gjensidig støtte hverandre i å overvinne århundrers diskriminering i kirke og samfunn.

Biskop Atle Sommerfeldt – forevigeet på NFUs jubileumskonferanse. (Foto: SFA)

LETTLEST

BISKOP PÅ JUBILEUMS-KONFERANSE

Mennesker med utviklingshemning må få anledning til å delta i undervisning, utøvelse, tilbedelse og ritualer.

Det sa blant annet biskop Atle Sommerfeldt i foredraget sitt på NFUs jubileumskonferanse nylig.

Bispedømmet i Borg arbeider for å utvikle lokalkirken som et inkluderende felleskap.

Gjennom dette arbeidet ser de for seg en kirke for alle.

Arbeidet med å lage gode felleskapsordninger for mennesker med utviklingshemning har pågått i mange år.

Samtidig har denne gruppen en økt deltakelse i hovedgudstjenester og andre aktiviteter.

Enkelte i samfunnet har vært med på å frata mennesker med utviklingshemning retten til religionsutøvelse.

Innenfor omsorgsarbeidet har det vært fordommer mot andre menneskers religiøsitet.

Livsnøytralitet har blitt forstått som et religiøstfritt rom.

Biskopen var kritisk til den offentlige utredningen "På lik linje".

Den er et alvorlig eksempel på at fagfolk ikke har oppdaget at alle – også mennesker med utviklingshemning – har rett til religionsutøvelse, mente han.

Større driftstilskudd med flere likepersonaktiviteter

– NFU vil få større driftstilskudd påfølgende år desto større og flere likepersonaktiviteter vi klarer å utføre.

Engasjerte tillitsvalgte i diskusjonen om NFUs likepersonarbeid. (Foto: SFA)

Det presiserte seniorrådgiver Vibeke Seim-Haugen da hun orienterte om Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets nye regelverk om likepersonarbeid på NFUs ledersamling nylig. Hun påpekte også at de to tidligere ordningene om driftstilskudd og likemannstilskudd nå er slått sammen til en ordning.

Seim-Haugen kom også inn på at NFU gjennom den nye ordningen vil få tildelt en gitt poengsum/kronebeløp basert på gjennomførte dager med likepersonaktiviteter og likepersonbesøk. – Selve søknaden om driftstilskudd til direktoratet skal sendes inn av NFU sentralt. Som grunnlag trenger vi i tillegg rapporter om likepersonaktiviteten fra fylkes- og lokallag. Det er en forutsetning at den enkelte likepersonaktiviteten ledes av en likeperson som har fått opplæring. Slike aktiviteter kan for eksempel være samtalegrupper, oppsøkende aktivitet, besøkstjeneste, kurs- og aktivitetsgrupper. Rekruttering og opplæring av flere likepersoner enn de ca. 100 vi har nå blir også en prioritert gruppe fremover.

Landsstyret presenterte en opplæringspakke for likepersoner. Deltakerne på ledersamlingen brukte derfor mye av tiden til å diskutere dette temaet. På

www.nfunorge.org er det nå lagt ut mye informasjon om hva en likeperson er og hva likepersonarbeid kan være. Her finner interesserte også de nye retningslinjene om hvordan NFUs likepersonarbeid kan finansieres og rapporteres til NFU sentralt. Nødvendige søknadsskjemaer ligger i tillegg på samme nettside.

NB! Rapporteringsfristen

– Nå er det om å gjøre at tillitsvalgte i alle lokal- og fylkeslag setter seg godt inn i det nye regelverket og ikke minst merker seg at rapporteringsfristen for utført likemannsaktivitet er 1. mai, presiserte Vibeke Seim Haugen.

Likepersonarbeid

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har innført et nytt regelverk for driftstilskudd til funksjonshemmedes organisasjoner. Det nye regelverket har fått NFU til å innføre nye rutiner for gjennomføring- og rapportering av likepersonaktivitetene.

På www.nfunorge.org er det lagt ut informasjon med forklaringer på hva en likeperson er og hva likepersonarbeid kan gå ut på.

Dans var et populært kurstilbud.
(Foto: Jens Petter Gitlesen)

Eva Simonsen holdt et engasjert foredrag om opplæring.

Statsminister Erna Solberg hilste deltakerne på jubileumskonferansen.

Margrethe ga alt på catwalken.

Leif Rambjør fortalte om vonde år på spesialscole og sin lange vei mot egen bolig.

Et resultat fra kunstgruppens arbeid

Jan Tore Johnsen får fikset sveisen.

Medforskerne Camilla Høgstøy og Magnus Steen og forsker Marit Haugenes fortalte om sitt arbeid i prosjektet «Slik vil jeg ha det».

Professor Bjørn Østenstad orienterte om Tvangslov-utvalgets arbeid.

Sølvi Knudsen og Christian B. Kielland under festmiddagen.
(Foto: Jens Petter Gitlesen)

Margrethe Eide blir festsminket.

Camilla Hopen innledet om sitt forhold til jobb og tillitsverv i NFU.

Sekretariatet ble kalt opp på scenen. Fra venstre fire av dem: Helene Strøm-Rasmussen, Pia Ribsskog, Petter Holth og Vibeke Seim-Haugen.

Toril Vevenstad orienterte om Rettighetsutvalgets arbeid.

Morten Sognefast fortalte om vaktmesterjobben sin til Benoni Nicolaisen

Anne Margrethe Brandt, ga konferansedeltakerne et innblikk i NFUs historie. (Foto: Jens Petter Gitlesen)

Halvor Fjermeros ga et tilbakeblikk på endringene i menneskesynet.

Umyndiggjøring eller likhet for loven

FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) sier at alle har rettslig handleevne, uavhengig av funksjonsnedsettelse og funksjonsnivå. Konvensjonens berettigelse vises gjennom motstanden av å innrømme mennesker med nedsatt funksjonsevne rettslig handleevne.

AV: FORBUNDSLEDER JENS PETTER GITLESEN

(Foto: Thinkstock)

Samtykkekompetanse

Med folkeskoleloven i 1889, fikk alle barn rett til skolegang. Barn med utviklingshemning ble stort sett fratatt denne rettigheten fordi de ikke var opplæringsdyktige. Først med grunnskoleloven i 1975, ble skillet mellom opplæringsdyktige og ikke opplæringsdyktige forlatt og spesialundervisningen innført. Elever med utviklingshemning fikk rett på spesielt tilrettelagt undervisning og tettere oppfølging.

Folkeskoleloven var ikke spesiell. I tidligere tider var det vanlig å frata mennesker med nedsatt funksjonsevne rettigheter. Med tiden er forholdene blitt bedre. I stedet for å frata mennesker med utviklingshemning deres rettigheter, er det vanligere å gi ekstra rettigheter for å kompensere for funksjonsnedsettelsen. Når det gjelder selvbestemmelsen til mennesker med utviklingshemning, har Norge knapt begynt å bevege seg. Hver dag blir voksne med utviklingshemning fratatt sin selvbestemmelse ved at de blir vurdert ikke samtykkekompetent.

Velskolerte jurister på feltet fremhever at spørsmålet om samtykkekompetanse ikke er et spørsmål med kun kategoriske svar. En kan ha kompetanse på visse felt, mangle kompetanse på andre felt. Det hevdes at en skal høres og personens synspunkter skal vurderes og vektlegges selv om en mangler samtykkekompetanse. Kompetansen kan være redusert, men

ikke fraværene og kompetansen kan variere over tid. Det er ikke vanskelig å slutte seg til slike betraktninger, men problemet er at begrepet ofte anvendes svært kategorisk. En vanlig beretning fra folk med pasienterfaring fra psykisk helsevern, er at de har kompetanse så lenge de godtar behandlingen som anbefales. Protesterer de, så mister de samtykkekompetansen. Protesten fortolkes som manglende innsikt i egen situasjon. Når det gjelder mennesker med utviklingshemning, er det til og med en utbredt praksis å begrunne manglende samtykkekompetanse med utviklingshemningen.

Når de nyanserte synspunktene på samtykkekompetanse ikke er blitt rotfestet i praksisfeltet til nå, så tviler jeg sterkt på at en skal forvente endringer i praksisfeltet selv om det kommer ytterligere en presisering av begrepsinnholdet og praksisen med bruken av begrepet.

Vergemålsloven

Vergemålslovens §33 er den enkeltbestemmelsen som trolig umyndiggjør flest personer med utviklingshemning. Paragrafen startet bra og fastslår at:

«Vergen skal så vidt mulig høre den som er satt under vergemål, før det foretas disposisjoner av større betydning og også når dette ellers fremstår som naturlig.

Er den som er satt under vergemål, ikke fratatt den rettslige handleevnen, kan ver-

gen ikke foreta disposisjonen hvis den som er satt under vergemål, motsetter seg det.»

Så langt er bestemmelsen aldeles utmerket og i samsvar med FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne. Men fortsettelsen er en tragedie:

«Dette gjelder likevel ikke hvis han eller hun ikke er i stand til å forstå hva disposisjonen innebærer. Fylkesmannen, eller vergen med fylkesmannens samtykke, kan innhente legeerklæring for å få klargjort om vedkommende er i stand til å forstå hva disposisjonen innebærer.»

En legeerklæring kan i realiteten umyndiggjøre mennesker. Rettsikkerheten er fraværende. En legeerklæring er ikke et enkeltvedtak og kan ikke påklages. Det finnes mange personer med utviklingshemning som er fratatt sin samtykkekompetanse med hensyn til alt.

Vi fikk den nye vergemålsloven for å få slutt på tidligere tiders snikumyndiggjøring. Den nye vergemålsloven har satt ny rekord i umyndiggjøring – uten noen som helst rettsikkerhet.

Tvangsmedisinering

Snaut halvparten av voksne med utviklingshemning gis medisiner mot psykose eller depresjon. Det er liten tvil om at Norge driver en utstrakt medisinerings mot mistriksel og uheldige livsbetingelser. Det er en utbredt praksis å lure eller ikke å

informere personen om medisinenes virkning og bivirkninger. En vanlig hjemmel for medisineringsen er Pasient- og brukerrettighetslovens kapittel 4a: Helsehjelp til pasienter uten samtykkekompetanse som motsetter seg helsehjelpen mv.

Menneskets frihet

Menneskers frihet til å treffe valg betraktes som en essensiell verdi og er stadfestet i det meste av FNs menneskerettslige konvensjoner som gjelder alle mennesker:

- Menneskerettighetserklæring, artikkel 6.
- Rasekonvensjon, paragraf 3.
- Konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, artikkel 16.
- Friheten til å treffe valg finner en også i kvinnekonvensjonens artikkel 15.

Når friheten til å bestemme over seg selv, betraktes som en svært grunnleggende verdi for mennesket, så bør en spørre seg om hvorfor denne friheten har mindre betydning for mennesker med funksjonsnedsettelse. Et opplagt svar er å vise til dem med kognitive funksjonsnedsettelse som ikke er i stand til å ivareta denne friheten selv. Det finnes mennesker som i forvirring vil kunne ødelegge svært mye for seg selv. Det finnes mennesker med såpass store funksjonsnedsettelse at de aldri vil være i stand til verken å forstå valgsituasjoner, uttrykke eller gjennomføre valg. Selv om det finnes mange tragiske skjebner, så er dette ikke et argument for at mennesker med kognitive funksjonsnedsettelse skal fratas den menneskelige friheten. En bør gå i motsatt retning og forsøke å legge til rette for at mennesker med kognitive funksjonsnedsettelse i størst mulig grad skal kunne nyte sin frihet til å treffe valg.

Rettslig handleevne og kognitiv funksjonsevne

FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) har som formål å sikre at menneskerettighetene skal gjelde alle, også den med nedsatt funksjonsevne. CRPD, artikkel 12 slår fast at mennesker med nedsatt funksjonsevne har rettslig handleevne på lik linje med andre.

Artikkel 12 kan forstås på mange måter. Kan hende det enkleste er en pragmatisk forståelse. Historien mangler ikke eksempler på hvordan mennesker med

funksjonsnedsettelse er blitt overstyrt, mishandlet og fratatt det meste av verdighet. For å sikre at alle, i størst mulig grad, får nytte av sine grunnleggende rettigheter, kan det være hensiktsmessig å skille mellom kognitive ferdigheter, det som i CRPD-terminologien uttrykkes som mental capacity, og rettigheter samt muligheten til å benytte seg av sine rettigheter (legal capacity i CRPD-terminologien). Nettopp dette skillet ligger til grunn for CRPD, artikkel 12: Alle har den samme retten til selvbestemmelse, men ikke alle har de samme forutsetningene for å nyttiggjøre seg denne rettigheten.

Muligheten for å nyttiggjøre seg sine rettigheter, kan en kompensere for i varierende grad. Hvordan en skal kompensere for funksjonshemningen, avhenger av situasjonen og funksjonsnedsettelsens art, men det å frata folk deres samtykkekompetanse er umyndiggjøring og ikke et tiltak for å kompensere for svekkede kognitive ferdigheter.

Beslutningsstøtte

CRPD, artikkel 12, pkt. 3 pålegger landene å utarbeide ordninger for å gi mennesker med nedsatt funksjonsevne tilgang til den støtte de kan trenge for å kunne utøve sin frihet. Hvordan slike støtteordninger skal være, sier imidlertid konvensjonen lite om. Ingen har svaret og det er heller ikke mulig å etablere noen ordninger som vil gi tilstrekkelig støtte til alle, uavhengig av beslutningssituasjon, type- og grad av funksjonsnedsettelse. Men dette er ikke til hinder for at en bør etablere ordninger både for dem en kan hjelpe mye og dem en kan hjelpe litt for å utøve sin valgfrihet.

Noen slike tiltak, vil være:

- Erstatt «personens beste» med «det personen synes er best» i samtlige relevante styringsdokumenter.

- Sørg for at informasjon presenteres i lettestform eller på andre måter som personen lett forstår. Gjentakelser og lett forståelig språk, kan hjelpe mange. Selv om personen ikke forstår valgsituasjonen, kan det være mulig å lære personen til å forstå situasjonen.
- Gi personen beslutningsstøtte, dvs. en person som hjelper med å treffe valg.
- På grunn av midlertidig forvirring eller nylig inntruffen kognitiv svikt, kan det være at personen ikke forstår situasjonen. I slike tilfeller kan en kanskje finne holdepunkter for hva personen tidligere har foretrukket i tilsvarende situasjoner.
- For dem med gjentakende midlertidig nedsatt funksjonsevne, er det mulig å uttrykke en del vilje om fremtidige situasjoner i form av fremtidsfullmakter eller at de utpeker personer som kjenner dem og som de stoler på for å uttrykke deres vilje når de selv ikke har mulighet til å forstå eller uttrykke seg godt nok.
- Blant personer med permanent nedsatt kognitiv funksjonsevne, kan personer som kjenner vedkommende godt ha lært en del om hva personen verdsetter og misliker.

Uansett hvor mange tiltak en etablerer, vil det alltid være noen som en ikke har mulighet til å hjelpe godt nok til å uttrykke sin vilje. Det fødes barn som ikke synes å respondere på noen stimuli. Når barnet forblir i en slik situasjon, vil det være helt umulig å si noe om personens vilje eller preferanser. En trenger ikke en gang vite om personen har tanker, preferanser eller meninger. Da har en ikke andre alternativ enn å gjøre som i dag, nemlig å gjøre det en mener er til beste for personen.

En kan alltid finne eksempler på tilfeller hvor det er vanskelig å følge CRPD til fulle, men slik er det med alle grunnleggende rettigheter. Eksempelene fritar ikke Norge fra å gå i retning av CRPD og oppfylle CRPD så langt som vi makter. Når det gjelder beslutningsstøtte, så er Norge en sinke. Canada, Irland, Australia, Texas, Costa Rica og Sverige har kommet lenger enn Norge.

Mens store deler av verden holder fokus på hvordan mennesker med utviklingshemning i størst mulig grad skal kunne bestemme selv, er Norge mest opptatt av å frata mennesker med utviklingshemning deres samtykkekompetanse.

KOMMUNESVIKT

Mennesker med utviklingshemning får for dårlige tjenester i flere kommuner. Det viser et tilsyn landets fylkesmenn gjennomførte i fjor med tjenestene til personer over 18 år som bor i eid eller leid bolig. Kun 12 av de i alt 57 kommunene som fikk tilsynsbesøk overholdt loven.

Helsetilsynets rapport viser at det skjer gjennomgående svikt på mange, helt sentrale områder som kan få alvorlige konsekvenser for menneskers livskvalitet og helse og at tjenesteytingen flere steder fremstår som vilkårlig og tilfeldig.

Hensikten med undersøkelsen var blant annet å se på om kommunene legger til rette for helsetjenester i hjemmet, om det gis tilgang til medisinske undersøkelser og behandling. Tilsynet skulle også vise om det legges til rette for at tjenestemottakerne får medvirke, og om kommunene legger til rette for personlig assistanse i forbindelse med egenomsorg, aktivisering og opplæring i dagligdagse gjøremål.

I rapporten kommer det fram at mange av avvikene som ble avdekket skyldes mangel på ledelse eller kompetanse. Flere ansatte skal ha vært dårlig informert om den enkelte de skulle hjelpe, hva de skulle gjøre og hvordan de skulle gjøre det. I tillegg ble det funnet få tegn på at tjenestemottakere fikk medvirke til sitt eget tjenestetilbud, og at de pårørende ofte ikke ble informert godt nok. Det ble også flere steder funnet alvorlige svikt i håndteringen av legemidler, med usikkerhet rundt hvem som hadde ansvaret, dårlig kontroll med utdeling og for lite kompetanse hos dem som delte ut medisiner.

Årsaken til at 12 kommuner klarer å levere gode tjenester er også belyst. Det går fram av rapporten at det viktigste kriteriet er god ledelse.

Hele rapporten er lagt ut på www.helsetilsynet.no. Se ellers lederen på side 5.

Hva vil Regjeringen gjøre?

Storingsrepresentant Tore Hagebakken (Ap).
(Foto: Stortinget/Terje Heiestad)

- Hvilke tiltak vil Regjeringen iverksette for å sikre at mennesker med utviklingshemning får tjenester i samsvar med lovverket, våre nasjonale målsettinger og våre internasjonale forpliktelser?

Det var stortingsrepresentant Tore Hagebakken som nylig stilte dette skriftlige spørsmålet til helse- og omsorgsminister Bent Høie. Bakgrunnen var Helsetilsynets rapport «Det gjelder livet». Basert på resultatene fra nasjonalt tilsyn med tjenestene til voksne med utviklingshemning i 2016 gir den et urovekkende bilde av tilstanden i mange av landets kommuner.

Hele Hagebakkens spørsmål kan leses på www.nfunorge.org

- Jeg tar funnene i rapporten svært alvorlig

Det svarte helse- og omsorgsminister Bent Høie i sitt svar på et skriftlig spørsmål fra stortingsrepresentant Tore Hagebakken (A).

Storingsrepresentant Bent Høie (H).
(Foto: Stortinget/Terje Heiestad)

Statsråden opplyste at fylkesmennene på kort sikt vil følge opp og er godt i gang med oppfølgingen av kommuner der det er påpekt lovbrudd.

- Nødvendig endringsarbeid kan bli nødvendig der det er funnet omfattende svikt i kommunens ledelse og kvalitets-sikring av tjenestene til mennesker med utviklingshemning. I kommuner der det er avdekket alvorlig svikt kan det bli nødvendig med et større endringsarbeid.

I sitt svar kommer Høie også inn på tjenestene i mange kommuner som var preget av svak styring og høyt risikonivå. Det ble avdekket svikt med potensielt alvorlige konsekvenser for brukerens livskvalitet og helse.

Forskrift

Helse- og omsorgsministeren minnet samtidig om at Regjeringen tidligere i år har innført en forskrift som pålegger lederne i kommunene å arbeide med kvalitetsforbedring. - Jeg forventer nå at kommunene leser nøye gjennom denne tilsynsrapporten og bruker den aktivt i sitt forbedringsarbeid. Funnene i rapporten vil dessuten bli gjenstand for drøfting mellom departementet og KS.

Hele statsrådens svar kan leses både på www.stortinget.no og www.nfunorge.org

På livet laus i Trondheim

Landsomfattende undersøkelse av tilbudet til utviklingshemmede har gitt forstemmende resultat. Helsetilsynets oppsummeringsrapport heter «Det gjelder livet».

HÅVARD RAVN OTTESEN

Nær 80 % av kommunene alvorlige svikt i tjenestetilbudet. Alle undersøkte kommuner i Trøndelag hadde et eller flere lovbrudd. I Trondheim var lovbruddene så store at Fylkesmannen samlet dem i et omfattende avvik: «Trondheim kommune sikrer ikke at personer med utviklingshemming får forsvarlige tjenester.» Dette basert på alvorlige observasjoner av mangelfulle bistand.

Helsedirektoratet, har med rette, vært bekymret om utviklingshemmede får tilstrekkelig personlig assistanse. Derfor er dette en av tjenestene kommunene har blitt målt på og hvor Trondheim kommune har fått påtale.

Det ligger i lovverket at innbyggere som en ikke er i stand til å ta vare på seg selv har rett på tilstrekkelige tjenester. Denne retten gjelder også utviklingshemmede, som på mange områder havner sist i køen og har begrenset evne til å tale sin egen sak. Mangelfulle tjenester i form av personlig assistanse gjør at man går fra vondt til verre.

Det er derfor viktig at våre folkevalgte prioriterer og sikrer at utviklingshemmede gis tilstrekkelig bistand til å være fullverdige samfunnsdeltagere.

Hva er så personlig assistanse? Ordlyden er at det er en individuell tjeneste, som gis hver enkelt i et tilstrekkelig omfang til å dekke daglige behov og gjøremål. Helsetilsynet har oppsummert personlig assistanse til å være:

- **BISTAND** til egenomsorg, som er personrettede oppgaver som personlig hygiene, tannstell, hjelp til av- og påkledning og hjelp til planlegging og gjennomføring av måltider.
- **TILSYN**, som innebærer tilstedeværelse av ansatte. Noen brukere vil ha behov for kontinuerlig tilsyn for å hindre at de utsetter seg for fare når de er alene, mens andre selv vil kunne tilkalle hjelp.
- **AKTIVISERING**, som omfatter bistand til aktiviteter i og utenfor hjemmet, som hjelp til å opprettholde kontakt med familie og sosialt nettverk, være i fysisk aktivitet eller å delta i aktiviteter og hobbyer.
- **OPPLÆRING**, som betegner målrettede tiltak for å øke ferdigheter i dagliglivets praktiske gjøremål og i personlig stell og egenomsorg.

Når kommunen skal tildele tjenester ligger et omfattende lovverk til grunn som også bygger på internasjonale konvensjoner om menneskerettighetene til funksjonshemmede. Utmåling tjenestene er for byråkratene og økonomene oftest brutt ned på kvantifiserbare størrelser og ferdigheter uten et helhetlig menneskesyn på individet tjenesten. Det ligger klare føringer fra Stortinget, som videreføres til kommunene gjennom departementale rundskriv, om nivå og omfang av personlig assistanse. Rundskrivet synes å være

nedstøvet i effektiviseringsjaget i kommunen, hvor de individuelle behov står for fall og blir erstattet med gruppeløsninger.

Trondheim skiller seg ut med at hver enkelt utviklingshemmet får lavere omfang av tjenester enn Oslo, Bergen og Stavanger. I rådmannens budsjettforslag kan en lese at Trondheims utviklingshemmede er 2-300 tusen billigere per hode enn i andre sammenlignbare byer. I og med at kommunen opererer med 573 innbyggere per 1.1.17 med utviklingshemming, er det store summen det er snakk om.

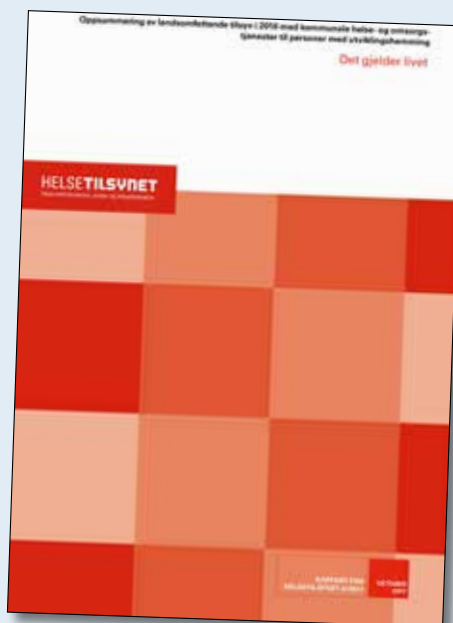
I byens ulike tilbud er det mange som bor med punktjenester, hvor bistand til egenomsorg blir tatt når det passer ansatte på vakt. Helsetilsynets rapport avslører også at det i de fleste tilfellene ikke er økonomi til å etablere støttekontaktordninger. Den enkelte er fullstendig prisgitt en turnusordning. Det betyr at mennesker med utviklingshemming ikke kan være med på aktiviteter etter kl 20.00 for da er det tid for en eventuell bistand til kveldsstell før nattevakten kommer. Folk flest ville ikke akseptert en slik begrensning i sine ønskede aktiviteter.

Innbyggere bosatt i byens bofellesskap og som har omfattende behov for bistand, opplever at det kan være en person på vakt til å betjene inntil 10 personer. Det sier seg selv at nødvendig tilsyn og bistand blir svært begrenset. Aktivisering kan ikke være individuelle aktiviteter, men gruppeaktiviteter. Bistand til kontakt med familie, utvikle mellommenneskelige relasjoner og feiringer vil ikke være mulig uten at familiene oppsøker den enkelte.

Tid til nødvendig opplæring og utvikling av ferdigheter, både fysiske og sosiale, må baseres på individuelle opplegg. Disse må tilpasses hver enkelt. I stedet for funksjonsutvikling vil den enkelte fort oppleve funksjonsbortfall grunnet manglende personlig assistanse. Det er situasjonen i dag.

Trondheim kommune ser seg snitt til å holde kostnadene nede. Utgiftene er så redusert at byens utviklingshemmede per dato ikke belaster kommunens totale økonomi. Kommunenes inntektsmodell gir frie inntekter basert på antall utviklingshemmede, omfanget av tjenester og skatteinntekter på grunn av virksomheten. I dag utgjør inntektene samlet et resultat større enn driftsutgiftene.

I budsjettframlegget for 2018 svarer rådmannen på fylkesmannens kritikk. Tilsynet har ført til «økt oppmerksomhet på kompetanse, dokumentasjon, styring av ressurser og tid til koordinering, planlegging og informasjon i enhetene». Det er vanskelig å se hvordan denne ordlyden gir økt personlig assistanse for den enkelte. NFU vil omskrive et gammelt ordtak: «mens administrasjonen vokser, mister de funksjonshemmede ferdigheter og kompetanse».

Hjelpemidler

SV spør: Hvilke hjelpemidler skal ut av Folketrygden? Finansdepartementet svarer: Umulig å si.

I statsbudsjettet foreslår Regjeringen at såkalte «enkle og høyfrekvente» hjelpemidler skal ut av folketrygden. Det totale ansvaret skal i stedet overlates til kommunene. Også hjelpemidler knyttet til boligtilpasning ønsker Regjeringen å legge over til kommunene og Husbanken.

SVs fraksjon på Stortinget har stilt følgende spørsmål til Finansdepartementet: Hvilke «mer kompliserte og kostbare hjelpemidler» vil fortsatt være rettighetsfestet i Folketrygden når kommunene får et totalansvar for «enkle og høyfrekvente hjelpemidler»?

Finansdepartementet svarer: Det er det ikke mulig å svare konkret på akkurat dette spørsmålet i dag – dette må avvente til utredningen. Det skal først utredes nærmere.

SVs stortingsrepresentant Karin Andersen reagerer på svaret fra Finansdepartementet i et intervju med Handikapnytt. - Svaret viser at Stortinget er invitert til å vedta noe som ikke en gang Regjeringen selv vet hva er, eller hva innebærer.

Stortingsrepresentant Karin Andersen (SV).
(Foto: Stig Weston)

Studiestart fra høsten?

Bufdir har bevilget midler til planlegging av et studietilbud – men universitetets styre forutsetter at studiet blir finansiert med eksterne midler.

AV: BITTEN MUNTHE-KAAS

- Et nytt studietilbud for mennesker med kognitive vansker er virkelig verdt å prioritere, mener Gunn Strand Hutchinson.
(Foto: Privat)

-Vi har sendt en søknad til Kunnskapsdepartementet om midler til finansiering som er til behandling, og venter nå spent på svar, sier dosent og programansvarlig for det nye studiet, Gunn Strand Hutchinson. Hun er tidligere tillitsvalgt nasjonalt, regionalt og lokalt i NFU og nåværende dosent i sosialt arbeid ved fakultet for samfunnsvitenskap.

Det nye studietilbudet har fått tittelen «Selvbestemmelse, medborgerskap og inkluderende praksis». Med seg i arbeidet og planleggingen av det nye stu-

dietilbudet har hun med studielederen for vernepleierutdanningen i Namsos, Oddbjørn Johansen, som også hører til Nord Universitet. I tillegg er det en ressursgruppe for studiet som består av en representant fra fakultet for lærerutdanningen og kunst og kulturfag, fakultet for samfunnsvitenskap og fakultet for sykepleie og helsevitenskap.

Gunn Strand Hutchinson er overbevist om betydningen av å satse på dette studiet. Etableringssøknaden til Nord Universitet er allerede godkjent, men med forbehold om ekstern finansiering.

Det er en del krav til høyere utdanning som må være akseptabel i forhold til NO-KUT (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga) sine retningslinjer. Søknad her er også ferdigstilt og det gjenstår noen avklaringer i forhold til opptakskrav.

- Vi planlegger på sikt å utvikle dette første studiet som gir 60 studiepoeng til en bachelor-utdanning som er på 180 studiepoeng, sier hun.

Pilotprosjekt

Hutchinson viser samtidig til at styret for Nord Universitet i tillegg har stilt som betingelse at det toårige studiet organiseres som et pilotprosjekt. - Det betyr at det blir definert som et prøveprosjekt som skal følges opp med både fortløpende evaluering utenfra og mer aksjonsrettet følgeforskning. Vi har allerede fått tilbakemeldinger fra kolleger både ved Universitetet i Tromsø og hos oss som kan være interessert i å gjøre den jobben.

- Bruker dere studiene for studenter med kognitive vansker ved universitetene i Reykjavik på Island og Dublin i Irland som modell i utviklingen av dette nye norske tilbudet?

- Det som er likt er at studiet ved alle de tre universitetene henvender seg til mennesker med kognitive vansker. Vi har besøkt begge disse studiestedene og fått et innblikk i deres erfaringer. I de videre forberedelsene vil vi blant annet arrangere et arbeidsseminar på Gardermoen 10. januar. Hit inviterer vi representanter både fra Island og Irland og fra alle universiteter og høyskoler i Norge.

Studieopplegget

På spørsmål om hva det fremtidige studiet skal inneholde, svarer Hutchinson at det legges opp til en felles forelesninger per uke for studenter med og uten kognitive vansker. - Våre studenter skal også jobbe mye i grupper og de vil ha både individuelle og gruppeoppgaver som skal gjøres og presenteres.

Fire hovedtemaer

Studiet består av fire hovedtemaer. Det ene er Selvbestemmelse i teori og praksis. Det andre Samfunn, likepersonarbeid og det å representere andre. Det tredje er Forskning og medforskerrollen og det fjerde om Arbeid, aktivitet og deltakelse. Studentene skal ut i noe praksis i forbindelse med de tre sistnevnte emnene. Det innebærer at de skal være medforskere i forskningsprosjekter. I temaet samfunn, likepersoner og det å representere andre skal de i hovedsak engasjeres i ulike former for NFU-arbeid med oppgaver knyttet for eksempel til det å jobbe fram saker og gjennomføring av årsmøter. Oddbjørn Johansen og jeg skal ha emne-ansvaret for to av de fire temaene hver.

Undervisningen

- Skal dette være et heltids- eller deltidsstudium?

- Undervisningen skal være samlingsbasert. Det vil si at det undervises i tre samlingsuker på høsten og tre uker i vårsemesteret over to år. Studentene kan være i jobb ved siden av studiet og så søke permisjon for de ukene de er på samling.

Undervisningen blir gitt i Bodø på fakultet for samfunnsfag. Studenter fra andre kanter av landet kan leie hybel i et av Studentsamskipnadens bygg som er øremerket samlingsbaserte studenter. Det ligger vegg i vegg med universitetet. De som trenger bistand i dagliglivet må ha med egen ledsager. Flere av disse hyblene er utformet med tanke på nettopp det.

- Hvor mange studenter blir tatt opp og hva må de betale for å delta på dette studiet?

- Vi tar sikte på 12 studenter i første kull. Studieavgiften er ca 1000 kroner i året – pluss litteratur. Tilreisende må finansiere reise og opphold selv. Studentene kan i tillegg søke om studiefinansiering via Lånekassen – på lik linje med andre.

Flere interesserte

- Har du tro på at dere vil få fylt opp de 12 studieplassene?

- Vi har allerede fått signaler fra flere som ønsker å søke, og regner med at det skal gå bra. I forbindelse med opptaket skal det arrangeres et informasjonsmøte på vår-

parten for interesserte og deres pårørende som vil vite mer om studiet. De som fortsatt har lyst til å søke, vil deretter bli innkalt til individuelt opptaksintervju. Krav som stilles til alle som kommer i betraktning er først og fremst at de er motivert. De må i tillegg ha fullført videregående skole, kunne lese og skrive og ha et forhold til data.

Ulike studietilbud

Gunn Strand Hutchinson viser til at dette i hovedsak teoretiske studiet vil gjøre de fremtidige studentene godt rustet til å kunne delta som medborgere. - En fremtidig bachelor vil nok mer bli rettet mot temaer som er mer yrkesrettet. Det vil i sin tur kunne bidra til at flere andre universiteter og høyskoler vil tilby sine studietilbud til fremtidige studenter med kognitive vansker, håper Gunn Strand Hutchinson.

Vågale optimister

- Hva gjør dere hvis Kunnskapsdepartementet avslår søknaden om finansiering?

- Vi er optimister og har tro på at pengene blir bevilget. Jens Petter Gitle sen deltok nylig på et konstruktivt møte med statsråden og orientert om opplegget. Søknaden vår er nå til behandling. Det er uansett viktig at vi får tilbakemelding fort ettersom finansieringen må være på plass i løpet av året. Blir det negativt må vi umiddelbart vende blikket mot andre mulige finansieringskilder. Hvis det heller ikke skulle gå vår vei, må vi utsette oppstarten.

Jeg er selvsagt klar over at det er vågalt å jobbe så mye for noe vi kan risikere ikke blir noe av. Vi mener til gjengjeld bestemt at dette virkelig er en sak det er verdt å prioritere!

NETTVERK

I tillegg til universitetene i Reykjavik og Dublin har flere stater i USA og Canada tilbud på universitetsnivå for studenter med kognitive vansker. Østerrike har også planer om å starte opp.

Det ble nylig tatt initiativ til en Europeisk nettverkskonferanse som skal arrangeres høsten 2018. Hensikten er å etablere samarbeid og utveksling mellom studenter og forskere.

SFO bør være gratis etter 4. klasse

Stavanger kommune krever foreldrebetaling for barn med funksjonsnedsettelse gjennom hele skolegangen. Velferdsstatens prinsipp bygger på å kompensere for funksjonsnedsettelse. I Stavanger påføres foreldre til barn med spesielle behov kostnader som andre ikke påføres.

AV: FORBUNDSLEDER JENS PETTER GITLESEN

Gunn Kathrin Sjursæter og datteren Hedda. (Foto: privat)

Gunn Kathrin Sjursæter er en av mødre som har engasjert seg og som har sterke argumenter for å få slutt på foreldrebetalingen for SFO fra og med det året eleven begynner i 5. klasse.

- Det oppleves som svært urettferdig at foreldre til barn med funksjonsnedsettelse må betale for tilsyn og pass av våre barn etter skoletid. Foreldre til barn med funksjonsnedsettelse har en større omsorgsbyrde enn andre. Kommunen bør tenke seg om før de legger stein til byrden. Når elever flest går i tredje eller fjerde klasse, så slutter de på SFO og ivaretar seg selv til foreldrene kommer hjem fra jobb. Det føles litt som en straff når kommunen krever betalt for SFO etter 4. klassetrinn.

Gunn Kathrin Sjursæter er klar på at det å kreve ekstra betalt på grunn av barnets funksjonsnedsettelse er det mest alvorlige i saken, men hun mener også at

saken har et kjønnspolitisk aspekt.

- Vi kommer i en tvangssituasjon. I de fleste husholdningene er det slik at både mor og far må jobbe for å få privatøkonomien til å gå opp. Vi er nødt til å betale for våre barn med bistandsbehov, hvis ikke kan ikke både mor og far jobbe. Skal en av foreldrene måtte være hjemme, så vet vi at det stort sett blir mor. Saken har også kvinnepolitiske dimensjoner.

Den økonomiske siden av saken er også viktig for svært mange foreldre:

- Egenbetalingen er 2855 kroner per måned. Beløpet er ikke spesielt stort, men vi skal huske på at familiene som må betale er småbarnsfamilier, ofte i etableringsfasen. Det er ikke alle som har høyt lønnede jobber sier fembarnsmoren Gunn Kathrin Sjursæter.

I følge juridisk rådgiver i NFU, Ingvild Østerby, kan ikke kommunen kreve betalt

for skolefritidsordning etter syvende klassetrinn.

- Opplæringsloven § 13-7 pålegger kommunen å ha et tilbud om SFO for elever på 1.-4. trinn og for elever med særskilte behov på 1.-7. trinn. Formålet med SFO er at barn, som ikke kan være alene hjemme, skal ha et sted å være mens foreldrene er på jobb. For elever på 8.-10. trinn har kommunen ingen tilsvarende plikt til å ha et SFO-tilbud, selv om behovet for tilsyn mens foreldrene er på jobb kan være det samme. I slike tilfeller må kommunen ha et avlastningstilbud etter helse- og omsorgstjenesteloven, slik at foreldrene fortsatt kan være i arbeid, sier juristen.

Mange kommuner synes å være ukjent med bestemmelsene på feltet og praksis knyttet til betaling varierer mye mellom kommunene.

- Opplæringsloven åpner for at kommunen kan kreve at foreldre betaler for SFO-plass. Begrunnelsen er at SFO er et frivillig tilbud, men det kan diskuteres

Gunn Kathrin Sjursæter og datteren Hedda på vei hjem fra SFO. (Foto: privat)

hvor frivillig det er når barnet har særskilt behov for tilsyn også etter 4. trinn. Alternativet til SFO vil i slike tilfeller være at foreldrene ikke kan være i arbeid eller må ha lavere stillingsprosent. Det vil stille foreldrene i en økonomisk svakere posisjon, utelukkende fordi barnet har nedsatt funksjonsevne. Kommunen kan ikke ta betalt for avlastning før og etter skoletid for elever på 8.-10. trinn. Det er vanskelig å se en god begrunnelse for at tilsyn før og etter skoletid for elever med særskilte behov skal behandles forskjellig på ulike stadier i grunnskolen, sier NFUs juridiske rådgiver, Ingvild Østerby.

Sentrale myndigheter burde ryddet opp i ordningene tidligere, men Ingvild Østerby peker på gode anledninger til å rette opp situasjonen på nasjonalt nivå.

Tidligere i høst ble det satt ned et utvalg som skal gjøre en helhetlig vurdering av opplæringsloven. Det gir en god mulighet til gi lik rett til gratis tilsyn for barn med særskilte behov etter 4. trinn.

Dag Mossige, kommunalråd og Arbeiderpartirepresentant, innser det uheldige med SFO-betalingen. - Det er åpenbart at en kommune ikke kan bryte loven. Vi vil ta opp denne saken med Rådmannen for å klarlegge om kommunen her ikke følger opp sitt ansvar. - Foreldre med barn med funksjonsnedsettelse har i praksis ikke muligheter til å velge bort SFO. For Arbeiderpartiet er det viktig å legge til rette for mor og fars deltakelse i arbeidslivet. Det fremstår derfor ikke som rimelig at foreldrene må bære denne kostnaden selv. Her må kommunen stille opp, sier kommunalråden.

Mye tyder på at siste ord ikke er sagt i denne saken. Flere andre kommuner følger samme praksis som Stavanger. Det er på tide at nasjonale myndigheter strammer opp lovverket knyttet til SFO.

Juridisk rådgiver Ingvild Østerby, NFU. (Foto: SFA)

Kommunalråd Dag Mossige, Ap. (Foto: Privat)

LANDSBYENE MED Plass for alle

Camphill-landsbyene er integrerte levesteder hvor mennesker med ulike behov for bistand lever side om side med omsorgspersoner i en levende og aktiv landsby.

Her er alle sysselsatt med fellesskapets mange oppgaver; håndverk, jordbruk, matlaging og hushold. Det legges vekt på nærhet til natur og mennesker, og opplæringen i dagliglivets mange gjøremål gir verdifull erfaring videre. Samtidig dekker arbeidet reelle behov i landsbyen.

Livet i fellesskap, arbeid, hverdag og fest danner grunnlag for et spennende og utfordrende miljø. I landsbyene pleies også et variert kulturliv med teater, sang, musikk, høytidsfeiring og utflukter.

Nye medarbeidere tilbys introduksjonskurs i landsbylivet og antroposofi, samt fireårig deltids Bachelorutdanning i helsepedagogikk og sosialterapi.

Camphill Norge består av landsbyene Hogganvik, Jøssåsen, Rotvoll, Solborg, Vidaråsen og Vallersund Gård. I Vallersund ligger også FRAMskolen som er et folkehøyskolelignende tilbud for deg mellom 18 og 25 år som lever med utviklingshemming.

Vi ønsker deg velkommen til landsbyene!

CAMPBILL LANDSBYSTIFTELSE
Malvikvegen 1333, 7550 Hommelvik
Telefon 73 97 84 60
Epost: sekretariat@camphill.no
www.camphill.no

Camphill
NORGE

Opprydding etter tilsyn og lovbrudd. Kan vi hjelpe kommunene litt på veien?

Veien fra institusjon til egen bolig med et individuelt tilpasset tjenestetilbud skulle sikres ved et rettslig forpliktende enkeltvedtak.

AV ADVOKAT PETTER KRAMÅS
ADVOKATFIRMAET HESTENES OG DRAMER SON AS
PETTER.KRAMAAS@HESTENESDRAMER.NO

Ansvarsreformen tidlig på 90-tallet medførte store endringer, og mye ble bedre. Men mange kommuner er stadig mindre villige til å følge opp lov-pålagte plikter om individuelt tilpassede tjenestetilbud.

Retten til et individuelt tilrettelagt tjenestetilbud er grunnleggende. Det er vedtaket som styrer din rett til tjenester, og den retten skal ikke være avhengig av bemanning. Det er bemanningen som skal dimensjoneres ut fra summen av enkeltvedtak. Og om noe skal bemannes, er det enkeltvedtaket og tjenestetilbudet ditt – ikke boligen.

- Uakseptabelt, sier Erna Solberg

I 2016 har fylkesmennene gjennomført et landsomfattende tilsyn med kommunenes tjenester til mennesker med utviklingshemning. I egen veileder til tilsynet er det gjort rede for hvilke krav som stilles til kommunen – se Helsetilsynet Internserien 1/2016. Det er ikke minst verdt å merke seg hvilke krav som stilles til administrativ styring. I oktober i år kom samlerapporten fra Statens helsetilsyn – Rapport fra Helsetilsynet 4/2017.

Det er skrevet såpass mye om tilsynsrapporten at vi snart kan både tallene og det nærmere innholdet utenat: I 45 av 57 kommuner ble det funnet til dels alvorlig svikt. Det er manglende brukermedvirkning, standardiserte vedtak, for lav bemanning til å kunne

oppfylle vedtak, fellesaktiviteter uten hensyn til den enkeltes interesser og behov – og til dels totalt fravær av administrative rutiner for håndtering av avvik og styring av faglig kompetanse.

Helsetilsynet har kalt rapporten "Det gjelder livet". Statsminister Erna Solberg sa på NFUs jubileumskonferanse nylig: "La meg gjøre det helt klart: Funnene er ikke akseptable for regjeringen". Men når hun så skal fortelle hva hun vil gjøre med dette, sier hun at "kommunene skal gå gjennom samlerapporten og bruke den i sitt forbedringsarbeid."

Vi bør kanskje hjelpe kommunene litt

Fylkesmennene skal følge opp de kommunene der det er påvist lovbrudd. I andre kommuner, der det ikke har vært tilsyn, oppfordres ansvarlige ledere til å bruke erfaringene som grunnlag for vurdering av egen praksis.

Mon tro om ikke din og min kommune kan trenge en liten påminnelse eller to underveis i dette arbeidet? Og har kan alle bidra, hver fra sitt ståsted.

Forslag til en liten huskeliste:

- Spørre hvilke rutinebeskrivelser som foreligger for å sikre brukermedvirkning
- Spørre hvilke rutinebeskrivelser som foreligger for å sikre konkrete og individuelt tilpassede vedtak

- Klage hvis vedtak er for generelle
- Klage hvis vedtak ikke oppfylles
- Kreve at kommunen registrer sin faktiske tjenesteutøvelse
- Kreve at kommunen registrerer avvik når vedtak ikke oppfylles
- Spørre hvilke rutiner kommunen har for avviksrapportering og oppfølging
- Spørre hvem som er ansvarlig for slik oppfølging og om oppfølging skjer

Hver enkelt med tjenester og vedtak kan kreve innsyn og svar for egen del, og lokallag i NFU kan kreve opplysninger om kommunens interne ansvarsforhold og rutiner – og hvordan de samlet følger opp tilsynsrapporten, slik både Helsetilsynet og statsministerens krever at de gjør.

Og ta gjerne med en interessert journalist på veien, så kommunen får en klar og tydelig opplevelse av at fortsatte lovbrudd på dette området ikke kan skje i det skjulte. Det kan fort bli ett og annet å skrive om.

Advokat Petter Kramås

Samtalegruppe for «skeive» med utviklingshemning i Oslo

Har du utviklingshemning, er over 18 år, kanskje forelsket i en av samme kjønn eller lurer på din seksuelle legning? I så fall er du ikke alene.

TEKST OG FOTO: BITTEN MUNTHE-KAAS

I Tollbodgata i Oslo ønskes bifle, homofile, lesbiske og transseksuelle med utviklingshemning som tumler med slike spørsmål velkommen. Her kan de møtes i samtalegruppen «Pust ut» en fredag i måneden i et trygt og sosialt fellesskap. Gruppen ble startet for et år siden og drives av organisasjonen «Fri». Som er en forkortelse for «Frihet for kjønns- og seksualitetsmangfold i Oslo og Akershus».

Dette er et gratis tilbud for deltakerne og ledes av et frivillig vertskap på tre som består av Ada Svarstad Solberg, Kaisa Milch Johannesen og Carina Elisabeth Carlsen. Alle har både erfaring fra arbeid med mennesker med utviklingshemning, har fordypning i sexologi og funksjonshemning og går på masterstudiet Empowerment og helsefremmende arbeid. Her legges det blant annet vekt på brukermedvirkning, helsepedagogikk og veiledning.

Samtalegruppen har fått sin egen logo – laget av Petter Ruud-Jobansen.

Så behovet

Det var vernepleier Gøril Brevik Melbye i nevrohabiliteringstjenesten ved Ullevål universitetssykehus som gjennom sitt arbeid så behovet for en samtalegruppe for

Kaisa Milch Johannesen og Ada Svarstad Solberg. Den tredje verten, Carina Elisabeth Carlsen, var ikke til stede under samtalen med SFA.

mennesker med utviklingshemning med ulik tilnærming til sin seksualitet. Hun kontaktet daglig leder Hans Heen Sikkeland i organisasjonen «Fri» og oppfordret organisasjonen om å ta initiativ til det. Han henvendte seg til NFU Oslo fylkeslag som sendte ut informasjon til alle sine medlemmer om det nye tilbudet.

- Gruppen er blitt kjent, men vi ønsker at flere skal få muligheten til å delta, sier Ada og Kaisa i en samtale med SFA. De fikk vertsrollen etter en utlysning på Facebook.

-Er det vanskelig å snakke om sex og seksualitet med «skeive» med utviklingshemning?

- Det viktigste er å snakke om temaene på en enkel og grei måte. Vi må være lydhøre både for gruppens og den enkeltes behov, vise at vi har tid og ha fokus på det deltakerne er opptatt av.

All erfaring viser at mange problemer langt på vei kan bli enklere å forholde seg til ved at vi tør å prate om det som er vanskelig. Det er viktig at vi formidler kunnskap som gir deltakerne større forståelse og et mer naturlig forhold til det de lurer på og kanskje strever med. Vi har derfor et tema på dagsorden som hver gang kan bidra til det.

Fristed

Deltakerne har i denne sammenheng for eksempel lært om og avlast taushetsløfte. De kan dermed føle seg trygge på at gruppen er et fristed der ingen følelser er forbudte og at de trygt kan snakke fra levra om alt de lurer på. Det er ellers for lite åpenhet om sex og seksualitet i forhold til å ha utviklingshemning med en «skeiv» tilnærming til seksualitet. Få har en samtalepartner de kan snakke fortrolig med om dette temaet – som for mange fortsatt er så tabubelagt og rent følelsesmessig kjennes veldig skjørt. I tillegg til samtale og sosialt samvær med de andre gruppemedlemmene kan deltakerne også be om å få snakke alene med en av oss når de har behov for det, sier de to ildsjelene Ada Svarstad Solberg og Kaisa Milch Johannesen. Begge føler seg privilegerte over å ha fått en så spennende, lærerik og ikke minst meningsfylt rolle som verter for deltakerne i denne samtalegruppen.

De som vil vite mer

De som vil vite mer om samtalegruppen «Pust ut» kan ta kontakt via epost pustut@llhoa.no og lese mer på www.friao.no

Hva skal tjenesteyter kunne?

VIGDIS ENDAL, DAGLIG LEDER

Helse- og sosialfagutdanningene skal få nye retningslinjer. Det skal bestemmes hva den enkelte skal sitte igjen med av kompetanse når de blir utdannet til yrker som fysioterapeut, vernepleier, sosionom, ergoterapeut eller sykepleier. Brukergrupper kan nå komme med innspill til retningslinjene.

Hvorfor nye retningslinjer

De nye retningslinjene skal bli en del av et nytt styrings-system, der utdanningene selv, tjenestene og sektormyndighetene det utdannes til, skal få økt innflytelse på det faglige innholdet i utdanningene. I dag er det mer detaljerte beskrivelser av hva utdanningene skal bestå av.

De nye retningslinjene skal inneholde formål med den enkelte utdanningen og hva de ulike studentene der skal ha av sluttkompetanse – hva de skal ha lært.

Medvirkning i utvikling av retningslinjene

For å komme fram til gode retningslinjer, har representanter for brukere av tjenester blitt invitert til å si sin mening om hva yrkesgruppene skal kunne. For hver utdanning er det etablert programgrupper som skal utarbeide forslag til retningslinjer. Programgruppene er i gang med arbeidet denne høsten, og skal levere sine forslag i mars 2018. Forslagene sendes deretter på høring.

Likestilling, menneskerettigheter og brukermedvirkning

SAFO møtte lederne av programgruppene i september, sammen med flere andre organisasjoner. Vi fikk informasjon om arbeidet, og anledning til å spille inn det som var sentralt for oss allerede på møtet. Programgruppelederne var lydhøre, og ba oss om skriftlige innspill også i det videre.

SAFO har gitt skriftlig innspill, og vektla tre hovedpoenger: For det første må utdanningene bære preg av paradigmeskiftet i synet på funksjonshemming. Synet omtales å ha gått fra et medisinsk perspektiv til et perspektiv der menneskerettigheter, ikke-diskriminering og hvordan vi planlegger vårt samfunn for alle, står sentralt.

For det andre må tjenesteyterne kjenne godt til FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Våre internasjonale forpliktelser skal utøves i praksis i kontakt med den enkelte, der disse profesjonene har ansvar.

For det tredje må tjenesteyterne få god innsikt i brukermedvirkning både på individ og systemnivå.

Utdanningene kvalifiserer til jobber med makt og myndighet som påvirker folks liv. I møte med brukere som er avhengig av tjenester, er blant annet kunnskap om rettigheter og holdningene til den enkelte bruker sentralt.

Følg arbeidet på egne nettsider

Arbeidet med retningslinjene kan følges på regjeringens hjemmeside, med adresse www.regjeringen.no/RETHOS. Der finnes oversikt over de ulike programgruppene, hvem som sitter i gruppene og hvordan de skal jobbe. Arbeidet videre med den enkelte profesjon, skal gjøres via enkeltorganisasjonene i SAFO.

Vigdis Endal

Pensjonspoeng for omsorgsarbeid

Pensjon kan oppleves både vanskelig og kjedelig, men for å sikre en så god pensjonsutbetaling som mulig, er det viktig å tenke litt på pensjon og pensjonspoeng før pensjonstilværelsen kommer. Reglene om pensjonspoeng for omsorgsarbeid gjør det ekstra viktig.

AV: JURIDISK RÅDGIVER INGILD ØSTBY

Opptjening av pensjonspoeng

Hvor mange pensjonspoeng en har opptjent er avgjørende for hvor mye en får utbetalt i pensjon når en kommer til pensjonsalderen. Alle som er i arbeid i Norge opptjener pensjonspoeng. Også de som mottar sykepenger, arbeidsavklaringspenger, uføretrygd eller omsorgsstønad opptjener pensjonspoeng. I tillegg kan en opptjene pensjonspoeng for omsorgsarbeid, såkalte omsorgspoeng. Det følger av Folketrygdloven § 3-16. Men hva skal til for å få pensjonspoeng for omsorgsarbeid?

Omsorg for barn under 6 år

For personer som har omsorgen for barn under seks år, godskrives det automatisk 3,5 pensjonspoeng per kalenderår. Pensjonspoengene godskrives den av foreldrene som får barnetrygd, med mindre en søker NAV om annen fordeling.

Omsorg for syke, funksjonshemmede eller eldre

Personer som gir omsorg til syke, funksjonshemmede eller eldre personer, kan også få godskrevet 3,5 pensjonspoeng for omsorgsarbeidet. For å få pensjonspoeng for slikt arbeid må omsorgsarbeidet utgjøre minst 22 timer per uke, og det må være gitt omsorg minst halve året.

Uavhengig av inntekt

Det godskrives 3,5 pensjonspoeng selv om omsorgspersonen har inntekt, og opptjener pensjonspoeng på den måten. Hvis omsorgspersonen opptjener pensjonspoeng på annen måte blir omsorgspoengene redusert. Omsorgspersoner som opptjener mer enn 3,5 pensjonspoeng per år på annen måte, vil derfor ikke ha noen nytte av omsorgspoengene. Samlet skal opptjente poeng være på minst 3,5 hvert kalenderår. På denne måten er omsorgspersonen sikret pensjonsopptjening selv om en ikke er i ordinært arbeid.

Juridisk rådgiver Ingvild Østby, NFU.
(Foto: Pia Ribsskog)

Må kreves

I motsetning til omsorgspoeng for omsorg for barn, får man ikke automatisk pensjonspoeng for omsorg for syke, funksjonshemmede eller eldre. En må fremsette krav til NAV, om få godskrevet pensjonspoengene. Kravet må fremsettes i løpet av de to påfølgende årene etter at omsorgen er gitt. Hvis omsorgsarbeidet skjedde i 2016, må krav om godskriving av pensjonspoeng fremsettes senest i 2018. Hvis omsorgsarbeidet pågår sammenhengende over flere år, må krav minst fremsettes annen hvert år.

Hva skjer hvis det ikke kreves?

Hvis personen som har gitt omsorg ikke fremsetter krav om godskriving av pensjonspoeng innen to år, går pensjonspoengene tapt. Da vil en bare få beregnet pensjonspoeng ut fra pensjongivende inntekt, slik som lønn, uføretrygd, omsorgslønn osv. Dette gjelder også selv om NAV ikke har gitt informasjon om at det må fremsettes slikt krav, og dermed har brutt sin veiledningsplikt.

NAVs veiledningsplikt

Alle forvaltningsorganer, også NAV, har veiledningsplikt. Det følger av forvaltningsloven § 11. Veiledningen skal gjøre sakens parter og andre interesserte i stand til å ivareta sine interesser. En skulle derfor tro at NAV må stilles til ansvar hvis de ikke har gitt informasjon om at en må kreve omsorgspoeng. Slik er det ikke, fordi vilkåret om at en må fremsette krav for å få godtgjort omsorgspoeng er en regel uten unntak. Derfor har Trygderetten uttalt at manglende informasjon ikke vil ha noen betydning for retten til å få godskrevet omsorgspoeng når to-års fristen er overskredet.

Erstatning

Trygderetten utelukker ikke at manglende informasjon kan gjøre NAV erstatningsansvarlig, men det har Trygderetten ikke kompetanse til å vurdere. Et erstatningskrav må rettes mot NAV. Med mindre NAV går med på kravet, er det er stor sannsynlighet for at saken må behandles av domstolene.

Kilder:

- Folketrygdloven § 3-16
- F11.03.1997 nr 203 - Forskrift om godskriving av pensjonspoeng (omsorgspoeng) for personer som har omsorg for små barn
- F11.03.1997 nr 204 - Forskrift om godskriving av pensjonspoeng (omsorgspoeng) for omsorgsarbeid for en syk, en funksjonshemmet eller en eldre person
- NAVs rundskriv til folketrygdloven § 3-16
- Forvaltningsloven § 11
- Trygderettens sak 13/00626

NFU – også for innvandrere?

Innvandrerbefolkningen i Norge utgjør cirka 16,3 prosent, mens den i Oslo ligger på 23 prosent. NFUs motto er et «Samfunn for alle», men svært få av våre medlemmer har innvandrerbakgrunn. Her ligger det et stort potensial for å øke antallet medlemmer, få nye perspektiver og en mer åpen organisasjonskultur!

AV: HELENE T. STRØM RASMUSSEN

Forsiden på veiledningsheftet til Frivillighet Norge om hvordan man kan legge opp en workshop.

NFU jobber for å sikre at rettighetene til personer med utviklingshemning blir ivaretatt. I dag når vi likevel ikke ut til alle. Organisasjonene for og av mennesker med nedsatt funksjonsevne har vært, og er, altfor dårlige på å inkludere innvandrere. Dette ønsker NFU å gjøre noe med.

For å få til et mer inkluderende samfunn forutsetter det en inkluderende frivillig sektor. Hvis man skal lykkes med inkluderingsarbeidet i organisasjonen, må vi våge å ta tak i og endre fastgrodde oppfatninger, rutiner og praksis. NFU ønsker å gjøre sin egen organisasjonskultur mer inkluderende og kunne representere alle personer med utviklingshemning i Norge. Da er det avgjørende at ansatte, tillitsvalgte og medlemmer får informasjon og noen verktøy for inkludering.

NFU Oslo fylkeslag – først ut

Jeg holdt nylig en workshop for NFU Oslo fylkeslag om inkludering av etniske minoriteter, der målet var nettopp å utfordre tankesettet og gi noen verktøy for inkludering. Frivillighet Norge har utarbeidet et forslag til hvordan man kan legge opp en workshop om inkludering av innvandrere i frivillige organisasjoner som jeg tok utgangspunkt i. Her blir man introdusert til praktiske redskaper man kan bruke for å bli mer inkluderende. Veiledningsheftet er bygget opp slik at det er mulig for organisasjonene å gjennomføre det uten måtte å hente inn eksterne kursholdere.

Deltakerne fra NFU Oslo fikk luftet noen tanker og ideer om hvor inkluderende fylkeslaget og lokallagene er i dag. De svarte blant annet på 15 spørsmål om

hvordan de selv ble mottatt som nye medlemmer i NFU og hva de mener lokallaget kan gjøre for å fremme inkludering. Tema som ble diskutert var «Hvorfor er inkludering viktig?» «Er vi klare til å satse på inkludering?» «Hvordan gjennomføre inkluderingsarbeidet?»

Det var stor enighet om at NFU Oslo fylkeslag ønsker å ha en medlemsmasse som gjenspeiler sammensetningen av befolkningen. De ønsker medlemmer som kan bidra med sine ulike erfaringer og de mente de har noe å tilby til alle mennesker med utviklingshemning og familiene deres. Det gjelder både interessepolitisk, og i form av sosiale arrangementer. I løpet av workshopen forsøkte de å komme frem til tiltak på ulike nivå som kan gjøre dem til en mer inkluderende organisasjon. Tiltakene handlet om organisasjonskultur, rekruttering og inkludering. Noe av det som ble diskutert blir forhåpentligvis til noen spennende arrangementer neste år.

Professor Berit Berg fra NTNU Samfunnsforskning etter sitt foredrag på NFUs jubileumskonferanse. Hun ble invitert som et ledd i forbundets arbeid for å øke bevisstheten om behovet for inkludering av innvandrere med funksjonsnedsettelse. (Foto: SFA)

Workshopdeltakere fra Oslo fylkeslag da de svarte på 15 spørsmål om hvordan de selv ble mottatt som nye medlemmer i NFU. (Foto: Helene T. Strøm Rasmussen)

«Oss og dem»-tankegangen
Et annet tiltak for å øke bevisstheten rundt dette, var å invitere professor Berit Berg fra NTNU Samfunnsforskning til å holde en presentasjon under NFUs jubileums-konferanse i Bergen. Hun påpekte blant

annet både at det finnes lite kunnskap om innvandring og funksjonshemning, og hvor sammensatt denne gruppen er. - Det finnes mange forestillinger og myter om innvandrere, både om likheter og forskjeller, som ofte blir forklart ut ifra «kul-

turelle forskjeller», men som kan ha andre årsaker, for eksempel kommunikasjonsutfordringer og mangel på informasjon. De fleste utfordringene er de samme som for etnisk norske familier, men forsterkes av minoritetsbakgrunnen.
Det handler mer om «våre» forestillinger om dem, enn om «deres» annerledes-het, understreket Berit Berg.

Mer informasjon
I stedet for å fokusere på forskjellene mellom "oss" og "de andre", bør vi søke etter likhetene og bryte ned skillene basert på kulturell og geografisk bakgrunn. Hvis du eller ditt fylkeslag/lokallag ønsker informasjon eller kurs, kan dere laste ned kurshefte på Frivillighet Norge sine hjemmesider http://www.frivillighetnorge.no/no/inkludering/nyttige_inkluderingsverktoy/workshop_om_inkludering/ og/eller ta kontakt med undertegnede. Min e-post-adresse er htrs@nfunorge.org

15 spørsmål

	Ja	Nei	Vet ikke
Vil du si at du ble godt mottatt og inkludert da du begynte i lokallaget?			
Vil du si at lokallaget du er med i har et godt miljø for alle medlemmene?			
Har du venner med etnisk minoritetsbakgrunn som du omgås?			
Vet du om lokallaget har retningslinjer for bruk av alkohol?			
Vil du si at lokallaget har fornyet seg med nye aktiviteter eller måter å organisere dem på de siste to årene?			
Tror du at personer med minoritetsbakgrunn kan tilføre lokallaget viktige ressurser?			
Har du noen gang fortalt om aktivitetene i lokallaget til andre i lokalmiljøet og invitert dem være med?			
Er det gode muligheter for å lære noe nytt i lokallaget?			
Vil du si at dere som er med i lokallaget er positive til mennesker som er annerledes enn dere selv?			
Vet du om lokallaget har forsøkt å jobbe med medlemmenes trivsel i løpet av de to siste årene?			
Vil du si at dere som er med i lokallaget har en variert bakgrunn og speiler lokalbefolkningen der dere bor?			
Vil du si at lokallaget du er med i er flink til å vise seg fram i lokalmiljøet og fortelle om muligheten til å være med?			
Vil du si at alle i lokallaget vil være åpne og inkluderende overfor nye medlemmer med minoritetsbakgrunn?			
Synes du det er lett å få gjennomslag for nye tanker og ideer i lokallaget?			
Har du noen gang fortalt om aktivitetene i lokallaget til noen med etnisk minoritetsbakgrunn og spurt om de vil være med?			
SUM:			

Barn på sykehjem

- Stortinget ber Regjeringen fremme de nødvendige lovforslag for å sikre at kommuner ikke kan plassere barn i sykehjem i strid med familienes ønske og barnets beste.

Det skrev representantene Olaug V. Bollestad (Krf) og Nicholas Wilkinson (SV) nylig i et forslag til Stortinget om bruk av institusjonsplasser for barn i strid med barnets beste og familienes ønsker. I forslaget til Stortinget ber de to representantene Regjeringen umiddelbart om å klargjøre for kommunene at praksis med barn som tvangsplasseres på sykehjem skal opphøre. De to stortingspolitikkerne viser til Klepp kommune som har barneavlastning på sykehjemmet og Hattfjell-dal kommune hvor en gutt på fire år måtte tilbringe nettene på sykehjemmet.

Olaug V. Bollestad (Krf).
(Foto: Stortinget/Terje Heiestad)

Nicholas Wilkinson (SV)
(Foto: Stortinget/Terje Heiestad)

Pårørendeskole

Like før SFA gikk i trykken arrangerte Aldring og helse gratis inspirasjonskurs i Trondheim for ledere og helsepersonell om oppstart og drift av pårørendeskole for pårørende til personer med utviklingshemning og demens.

Hensikten var blant annet å gi informasjon om problemene det kan innebære å observere tegn på demens hos personer med utviklingshemning på grunn av en allerede redusert funksjonsevne og underliggende sykdommer som kan påvirke tilstandsbildet. Forekomsten av demens er også høyere enn i befolkningen generelt, og personer med Downs syndrom kan få demens i yngre alder.

Pårørendegruppen er ofte en annen enn det som er vanlig, med foreldre som selv er blitt gamle, og søsken som følger opp. Dette krever en annen tilpasning av informasjons- og støttetilbud.

Seminalet ble arrangert på oppdrag fra Helsedirektoratet, og er en del av pårørendesatsningen i Demensplan 2020.

(Foto: Thinkstock)

Bilstøtte

Flere enn de som er i jobb eller under utdanning må få mulighet til å få bilstønad slik det var før. Det krever stortingsrepresentantene Nicholas Wilkinson og Solfrid Lerbrekk – begge SV.

I et intervju med Handikapnytt minner de om at mennesker med funksjonsnedsettelse før 2015 fikk støtte til bil for «å bryte en isolert tilværelse». Dette ble fjernet, slik at ordningen bare omfatter dem som er i lønnet arbeid eller utdanning.

Nå fremmer de to partifellene et forslag for Stortinget om å endre reglene som krever at du må være i lønnet arbeid eller under utdanning for å ha rett på stønad til bil i gruppe 1. De ønsker at ordningen skal gi rom for funksjonshemmede som trenger bil til å dekke andre behov enn jobb og utdanning, slik det var før. - Det å kunne delta på linje med andre i samfunnet handler om likestilling. Dette er et spørsmål om folks frihet og rettigheter, presiserer de to SV-representantene.

Seniorkurs

Aldring og helse har satt i gang gratis kurs for eldre personer med utviklingshemning i flere kommuner. Kurset er kalt «Meg og min alder», og er et pilotprosjekt som går fram til neste høst. Målet er at det skal bli et varig tilbud for alle personer med utviklingshemning når prosjektperioden er over.

- Eldre og pensjonister får i dag tilbud om seniorkurs via arbeidsplass, foreninger og lignende, men dette er i liten grad tilpasset eller tilrettelagt med tanke på deres behov. Her legges det til gjengjeld opp til at eldre skal kunne planlegge pensjonisttilværelsen sin bedre.

På kurset blir søkelyset rettet mot temaer som tegn normal aldring, helsesjekk hos legen, hva som kan være bra og eventuelt vanskeligere, med det bli eldre. Det står mer informasjon på www.aldringoghelse.no

«Jeg er opprørt over ordningen med pleiepenger som jeg oppfatter som en innstramning. Som sosionom i habiliteringstjenesten i Oppland har jeg sett hva trygghet i økonomi betyr for familier med store omsorgsoppgaver. Familiene har svært mye jobb med søknader og kontakt med hjelpeapparatet. Da bør økonomiske støtteordninger være det sikkerhetsnettet de er ment å være».

Leder av FO Oppland,
Lisbeth Berntsen Grøndalen til «Fontene»

Kreft

Når kreftpasienten er en person med utviklingshemning, trenger den enkelte særomsorg. I siste nummer av tidskriftet Kreftsykepleie er søkelyset reist på Alexander (33) og hans kreftforløp.

Helsepersonell som jobber i spesialisthelsetjenesten møter ikke så ofte på pasienter med utviklingshemning. De lærer heller ikke så mye i sine utdanninger om hvordan de kan samhandle med personer med utviklingshemning. Derfor er det så flott at tre ulike fagfolk har fått spalteplass i dette fagtidsskriftet, for å dele av sine erfaringer og teoretiske kunnskap på feltet.

Artikkelen er lagt ut i sin helhet på www.aldringoghelse.no

Palliativ omsorg

Mennesker med utviklingshemning får ikke de samme helsetjenester som andre, inkludert omsorg ved livets slutt – også kalt palliativ omsorg.

Til tross for retten til likeverdige helsetjenester, viser norske og internasjonale studier at mennesker med utviklingshemning ikke får de samme helsetjenester som andre, inkludert palliativ omsorg. Planlegging, tilgjengelighet og utvikling av gode tjenestemodeller påvirkes av manglende kunnskapsutvikling, forskning, befolkningsdata og diskusjoner om hvor palliativ omsorg skal planlegges. Skal for eksempel mennesker med utviklingshemning med tilgang til helsebemanningsnettverk, ha mulighet til å dø hjemme?

Artikkelen beskriver kjennetegn ved mennesker med utviklingshemning og tjenester de har behov for ved livsavslutningen. Videre beskrives noe av dagens kunnskapsgrunnlag og europeiske føringer for palliativ omsorg, som Norge har vært med på å utvikle.

Pleiepenger

Med årets budsjettforlik fikk KrF gjennomslag for at pleiepenger ikke skal kuttes til 66 prosent etter et år, slik det ble innført fra 1. oktober i år. Nå får foreldre til alvorlig syke barn beholde 100 prosent pleiepenger i fem år.

For Facebook-gruppen som har jobbet for å endre den vedtatte pleiepengeordningen, er kampen likevel ikke over.

- Vi er fornøyd med den jobben KrF har gjort. Men fortsatt faller foreldrene til barn med langvarig sykdomsbilde og behandling utenfor. Tidsbegrensningen på fem år må bort. Vi trenger også en unntaksbestemmelse i graderingsregelen, sier Bettina Lindgren på vegne av gruppen til VG.

Ledsagerbevis

Et enstemmig bystyre i Trondheim vedtok nylig å oppheve aldersgrensen for å oppheve nedre aldersgrense for at barn med nedsatt funksjonsevne skal kunne få ledsagerbevis. Forslaget ble fremmet som en interpellasjon av Arbeiderpartiet.

Ledsagerbevis er ikke lovpålagt, men er en frivillig ordning som kommunene kan innføre. Ordningen skal gi ledsager fri adgang til offentlige kultur- og fritidsarrangementer og offentlige transportmidler der ordningen aksepteres.

Tromsø har satt ned aldersgrensen for ledsagerbevis til to år, men Oslo kommune allerede har fjernet den helt.

Samisktalende

I en forskningsrapport presenterer Avdeling for vernepleie ved UiT resultatene fra en undersøkelse av levekårene til personer med utviklingshemning i de samiske forvaltningskommunene.

Undersøkelsen ble gjennomført våren 2017 på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Nordens velferdssenter. Her ses det nærmere på om det er forskjell i levekårene til personer i samiske områder med og uten samisk bakgrunn. I tillegg sammenlignes deres levekår med levekårene til personer med utviklingshemning generelt her til lands, og med levekårene til befolkningen forøvrig.

93 personer mellom 16 og 76 år deltok i undersøkelsen. En tredjedel av utvalget har samisk bakgrunn.

Hele rapporten er lagt ut på www.naku.no

Viktig forskning

Norges Forskningsråd har bevilget 12 millioner kroner til et forskningsprosjekt om arbeidsinkludering for mennesker med utviklingshemning. Det skal ledes av vernepleieravdelingen ved UiT i Harstad.

- I januar er vi klare til å starte opp. Arbeidet de neste tre årene blir et samarbeidsprosjekt med kollegaer ved NTNU, Høgskolen i Innlandet, Høgskolen i Sørøst-Norge og University of Iceland, sier prosjektleder og førsteamanuensis, Hege Gjertsen, til Harstad Tidende.

Hovedformålet med prosjektet er å utvikle forskningsbasert kunnskap for å styrke kompetansen om arbeidsinkludering for personer med utviklingshemning.

Prosjektet består av fire deler som utføres av de ulike samarbeidspartnerne. I tillegg til å lede prosjektet, skal avdelingen i Harstad ta seg av den andre hoveddelen.

Det står mer om prosjektet på www.uit.no

(Foto: Thinkstock)

Viktig undersøkelse

- Bare litt over halvparten av pårørende til beboere med individuell plan i Oslo mener planen blir fulgt opp i hverdagen (56 prosent). Flere pårørende opplever at det er de selv som holder oversikt og følger opp det som er viktig, og de er bekymret for hva som vil skje når de ikke lenger kan gjøre dette. Her har bydelen og den enkelte institusjon en jobb å gjøre.

Det skrev SVs bystyrerepresentant Ivar Johansen på bloggen sin da den siste beboer og pårørendeundersøkelsen

i boliger til personer med utviklingshemning og tilsvarende behov for bistand i Oslo forelå tidligere i høst.

Han viser samtidig til at det overordnet sett kommer fram gode tall: Samlet sett svarer 88 prosent av beboerne at de alt i alt er fornøyd med hjelpen de får, mens 74 prosent av de pårørende sier de er «enig» eller «helt enig» i påstanden «Alt i alt er jeg fornøyd med tjenesten min nærstående mottar.»

I forhold til forbedringspunkter merker Johansen seg særlig at de fleste beboerne gir tilbakemelding på at de får hjelp til det de ønsker (88 prosent) og at de er fornøyd med hjelpen de får. De pårørendes svar er litt mer delte, men et flertall mener deres nærstående får den hjelpen de trenger (66

prosent). En del av beboerne har mange ansatte å forholde seg til, og både beboere og pårørende kommenterer at den hjelpen beboerne får varierer med de ansatte. Pårørende påpeker at det er god fagkompetanse mange steder, men at opplæringen av nyansatte kan bli bedre, og at det er behov for mer kunnskap om den enkelte beboer.

Bydelene og institusjonene har med andre ord en jobb å gjøre, fastslår Ivar Johansen.

NTNU

Vernepleierutdanningen ved NTNU arrangerte nylig fagdag med fokus på rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne med utgangspunkt i FN-konvensjonen. Hensikten var å få studentene til å jobbe faglig, bli interessert i og få innsikt i temaet.

Tidsbruk

I sommer strammet byrådet i Bergen inn på tidsbruken til de ansatte i bofellesskap for personer med utviklingshemning. Det resulterte i flere bekymringsmeldinger fra bofellesskap. Alle fikk medhold i klagen sine.

(Kilde: Bergens Tidende)

Litt av hvert

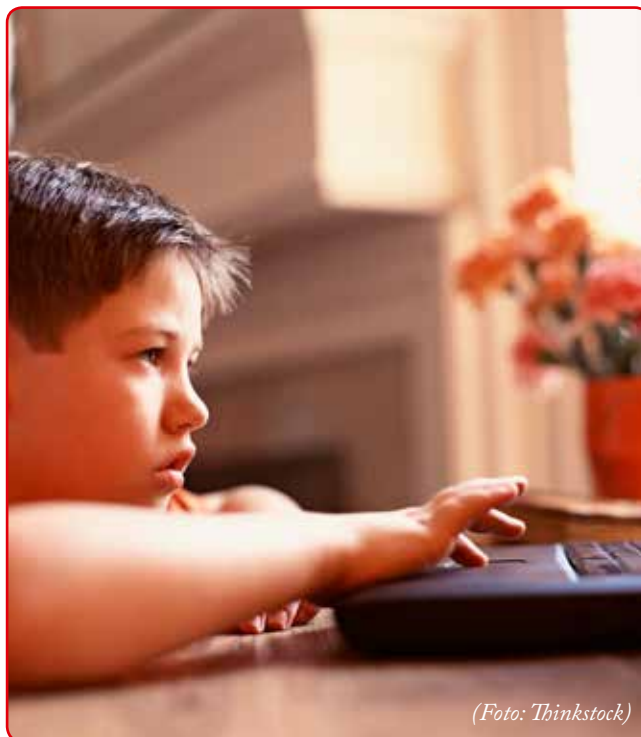
E-læring

På nettsiden www.helsekompetanse.no er det nylig lagt ut et nytt e-læringskurs om personer med diagnoser innen utviklingshemning og autismespekterforstyrrelser. Kurset varer i åtte timer og inneholder videoklipp, refleksjonsoppgaver og fordypningsoppgaver.

Ny Abloom-rekord

Første året talte publikum ca. 100 personer. Hvert år siden har det kommet flere deltakere. Oppslutningen om årets filmfestival i Oslo i slutten av november ble som vanlig rekordstor. I tillegg til mennesker med ulike funksjonsnedsettelse i ulike aldersgrupper stilte over 3000 pårørende, representanter fra ulike organisasjoner, skoleklasser og andre interesserte.

Så vel fortjent!

(Foto: Thinkstock)

FN-dagen

Temaet på FNs internasjonale dag for mennesker med nedsatt funksjonsevne 4. desember var en markering av at mange unge med nedsatt funksjonsevne ikke fullfører skolen og har utfordringer med å komme inn i arbeidslivet. Hele skoleløpet ble belyst med spesielt fokus på overgangene mellom ulike skoleslag. Andre spørsmål som ble drøftet var hvordan man kan sørge for at flere fullfører og hva som er gode løsninger for å få til faglig og sosial inkludering. Jens Petter Gitlesen – i denne sammenheng styreleder i SAFO – var en innleder. Representanter for Essunga kommune i Sverige orienterte om sitt gode arbeid for å møte nettopp disse utfordringene.

Lunner

Helsetilsynet fant i år flere hull i Oppland-kommunen Lunners tilrettelagte tjenester for innbyggere med utviklingshemning. - Det vil ta tid å lukke avvikene, sier TT-leder Elin Teslow til avisen Hadeland.

Innsatte

Vi minner om Kriminalomsorgsdirektoratets strategidokument for utvikling av kriminalomsorgens arbeidsdrift (2015-2018). Denne har et todelt formål; å aktivisere flere og kvalifisere bedre. Prioriterte utviklingsområder er blant annet styrket samarbeid mellom arbeidsdrift og skole, og etablering av lavterskelaktiviseringstilbud. Målgruppen for sistnevnte er innsatte som ikke kan nyttiggjøre seg de ordinære sysselsettingstilbudene, for eksempel på grunn av utviklingshemning.

Verdensmester

Julie Wikdahl fra Trøndelag gikk helt til topps i det første offisielle verdensmesterskapet i judo for utøvere med utviklingshemning. Av totalt 140 deltakere fra 14 nasjoner, gikk hun av med seieren!

Med sin lettere, udefinerte utviklingshemning konkurrerte Julie i grad to av fem i verdensmesterskapet for utøvere med spesielle behov. Det vil si at de som konkurrerer på nivå én har diagnoser som Aspergers syndrom eller en lett autisme. Disse kan også konkurrere på nivå med utøvere uten spesielle behov.

Mesterskapet for utøvere med utviklingshemning er et motstykke til Special Olympics som er øremerket bevegelseshemmede.

Prisvinner

Professor og daglig leder ved Nasjonalt kompetansesenter om utviklingshemning (NAKU), Karl Elling Ellingsen fikk nylig årets SOR-pris for sitt arbeid for mennesker med utviklingshemning. En snau måned senere fikk han æresprisen til det amerikanske internasjonale nettverket AUCD. Som er et felles forum for miljøer som jobber for mennesker med funksjonsnedsettelse.

Ellingsen fikk prisen for å ha gjort en ekstraordinær jobb for å skape et mer inkluderende samfunn for mennesker med funksjonshemming verden over.

Vi gratulerer!

Professor Karl Elling Ellingsen fikk like godt to ærespriser på i underkant av en måned. (foto: NAKU)

Smerter

Mennesker med funksjonsnedsettelse uten språk kan gå lenge med smerter uten at de rundt forstår at noe er galt. Et nytt forskningsprosjekt skal gjøre noe med dette.

Prosjektleder Bjørnar Hassel er overlege og professor ved Avdeling for nevrohabilitering ved Ullevål sykehus. I et intervju med Dagens Medisin viser han til at mennesker funksjonshemmede som ikke har kommunikasjonsmuligheter går med plagsomme og smertefulle tilstander altfor lenge. Det kan dreie seg om alt fra blærekatar til beinbrudd. Ofte fører disse tilstandene til atferdsendringer uten at menneskene rundt forstår hva som ligger bak, sier Bjørnar Hassel.

Han er overlege og professor ved Avdeling for nevrohabilitering ved Ullevål sykehus, der flere av pasienten han møter har kommunikasjonsvansker som følge av sterkt nedsatt funksjonsevne og/eller utviklingshemning.

Skal bruke sensorer

Hassel er også prosjektleder i et nytt forskningsprosjekt der forskere fra Oslo Universitetssykehus (OUS), Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) og SINTEF i samarbeid med brukerorganisasjonene Landsforeningen for utviklingshemmede og pårørende (LUPE) og Cerebral parese (CP)-foreningen i Oslo og Akershus, håper å kunne fange opp signaler på smerte, stress og ubehag hos funksjonshemmede uten språk.

Det skal de gjøre ved å bruk av sensorer som måler bevegelse og endring i puls, svette, pustefrekvens, hudtemperatur eller blodsukternivå og som kan gi disse personene en ny måte å kommunisere hvordan de har det.

SINTEF sitt bidrag i prosjektet er blant annet å finne fram til teknologiske løsninger som er egnet for denne målgruppen og deres tjenesteytere. Selv om sensorteknologien i stor grad finnes fra før er den ikke tilpasset utviklingshemmede eller de med sterkt nedsatt funksjonsevne og deres behov.

Tillitsreform

Mens byrådet i Oslo vil skrote stoppeklokken og innføre tillitsreform for hjemmehjelperne, ser de ikke behovet for å utvide reformen til andre kommunale tjenester.

SV mener dette ikke henger på greip, og krever at en tillitsreform bør omfatte alle kommunens tjenesteområder og dermed også i bofellesskapene for mennesker med utviklingshemning.

Moss

Nå foreligger den eksterne analysen som Moss kommune i Østfold har bestilt om tjenester for innbyggere med funksjonsnedsettelse. Den viser blant annet at unge brukere trenger mer fleksible tjenester enn de får nå.

Kommunalsjef for helse- og omsorg, Gro Gustavsen, sier i en kommentar at kommunen tar rapporten på alvor. – Analysen dokumenterer at tjenestene har vært for fastlåste – spesielt for de unge. Dette tar vi på alvor. Vi vil i løpet av 2018 gjøre tydelige grep for en mer tilpasset og mer fleksibel tjeneste for denne brukergruppen.

(Kilde: Moss Avis, 13. november)

Frambu

Senter for sjeldne funksjonshemninger inviterer barn (4-6 år) med en sjelden diagnose og deres familie til kurs på Frambu fra 26. februar til 3. mars 2018. I tillegg til å gi informasjon om diagnosene vil fagfolkene gi tips til forberedelsene og gjennomføringen av skolestart. Fag- og støttepersoner inviteres til å være med på en del av kurset. Søknadsfrist er 29. desember.

Mer informasjon på www.frambu.no

Fra omsorgsbolig til hjem

I forbindelse med ansvarsreformen krevde Norsk forbund for utviklingshemmede at mennesker med utviklingshemming måtte få flytte ut fra institusjoner og få sitt eget hjem. NFU ble hørt.

HVPU-institusjonene ble nedlagt, og beboerne flyttet ut i egne hjem. Og da skulle vel alle være fornøyde?

Av en eller annen grunn ser det imidlertid ut til at det samfunnet vi nordmenn liker å betegne som inkluderende, fortsatt må ha stigmatiserende merkelapper. Alle forvaltningsnivå skriver og snakker om omsorgsboliger, og kommunene bygger omsorgsboliger bokstavelig talt på rekke og rad. Til og med mange av beboerne omtaler husværet sitt som (omsorgs)bolig.

Det kalles omsorgsboliger, altså en indirekte diskriminering der fokus rettes mot at der bor det person(er) som passivt mottar tjenester og bistand. Ordet omsorgsbolig synes å være fullt ut akseptert i det offentlige rom! Hvor lenge skal vi finne oss i dette? Hvor har det blitt av hjemfølelsen og erkjennelsen av at her bor det mennesker som lever aktive liv?

NFU tar avstand fra stigmatiserende betegnelser både på personer, bo-områder og hustyper og vil jobbe i alle ledd for å bli kvitt begrepet omsorgsboliger.

En bolig skal tilrettelegges, utformes og omtales slik at den gir klare signaler om den er et vanlig hjem!

(Uttalelse vedtatt på NFUs landsmøte)

Konferanse

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag og Nasjonalt kompetansesenter om utviklingshemming (NAKU) arrangerte nylig dagskonferanse om funn fra landsomfattende tilsyn og faglig forsvarlige og individuelle tjenester.

Utestenging og ekskludering er mobbing

Skolen i dag er i ferd med å utestenge og ekskludere store deler av elevene, gjennom et stadig økende antall elever som gis tilbud utenfor den ordinære skolen, og inn i spesialskoler og spesialklasser.

Etter opplæringsloven, har alle rett til å tilhøre en klasse. Denne retten blir i dagens skole nedtonet og ignorert. «Spes.ped.-avdelinger» defineres som klasse eller gruppe. Begrepet inkludering blir misbrukt og misforstått. Elevene på «Spes.ped.-avdelinga» blir oppfatta som inkludert, når de får tilhøre gruppa, og når de som gruppe får lov å være med på fellesarrangementer de andre elevene med den største selvfølge er med på.

Det er spesielt urovekkende at elever med kognitive funksjonsnedsettelse opplever en ekskludering som er «styrt» ovenfra. Inkluderingsstanken må gjennomsyre hele skoleverket, fra øverste ledelse og helt inn i klasserommene.

Det er på høy tid at skolen igjen fokuserer på sin ideologiske og etiske plattform, og prioriterer visjonen om den inkluderende skolen. Elever med sosiale utfordringer og kognitive funksjonsnedsettelse vil stort sett ha langt bedre utbytte av å dele opplæringsarenaer med klassekamerater, enn å bli plassert i egne grupper med såkalte «likesinnede».

Det kan se ut som skolemyndigheter, skoleeiere og skoleledere har «parkert» visjonen om en inkluderende skole, og gjennom dette gjør seg skyldig i brudd på opplæringsloven og det vi oppfatter som opplagte menneskerettigheter.

Det er et paradoks at mens det er et stort fokus på å bekjempe mobbing i den norske skole noe som defineres som systematisk utestenging og ekskludering, er det akkurat dette som skjer med mange elever som har funksjonsnedsettelse.

La oss blåse liv i det som var «den norske modellen» - En skole for alle, slik at vi opplæringsloven følges, og alle inkluderer.

(Uttalelse vedtatt på NFUs landsmøte)

Film

Kunnskap om hva utviklingshemming er og hvilke utfordringer det kan medføre er viktig for å yte gode tjenester. NAKU har laget en film om samme tema der seerne møter representanter for den faglige spisskompetansen, personer med utviklingshemming og deres pårørende. Hensikten er å skape best mulig forståelse for noen av de utfordringene som personer med utviklingshemming kan møte. Temaer som oppfølging av helse, emosjoner, kommunikasjon og selvbestemmelse blir også belyst. Filmen er nå tilgjengelig www.naku.no

*Selv om jeg ikke sier noe,
kan jeg ha noe å si...*

JAG Assistanse AS er BPA-leverandør for barn og voksne med ulike funksjonsnedsettelse, hvorav en kan være en kognitiv funksjonsnedsettelse.

JAGs konsept retter seg spesielt mot de som trenger assistanse i arbeidslederrollen, og har særlig kompetanse på dette området.

JAG bygger sitt verdigrunnlag på grunnleggende menneskerettigheter, likeverd og likestilling. Vi har fokus på individualitet, kvalitet og skreddersyr din assistanse. JAG er medlem av European Network for Independent Living (ENIL).

Ta kontakt for mer informasjon om hvordan vi kan skreddersy din BPA.

*Med BPA kan alle bo
hvor og med hvem de vil!*

JAG Assistanse AS
Telefon: 962 09 666
www.jagassistanse.no

Følg oss gjerne på Facebook og Twitter!

Brukerstyrt
personlig
assistanse.
Helt enkelt.

Human Care

Kontakt oss på telefon **950 43 000**
så forteller vi deg mer om hvordan vi kan hjelpe
deg med brukerstyrt personlig assistanse

Human Care Assistanse AS, Strandveien 35, 1366 Lysaker
bpa@human-care.no, human-care.no.

Brdr. Stenskjær AS
Støtter NFU's arbeid

**Norsk
Protein**

– ledd i næringskjeden

LANZAROTE!
CASAS HEDDY
FERIE & HELSESENTER

1 UKE FRA 10.890,-
HELPENSON INKLUDERT
Avreiser hver uke
i perioden september - april

Casas Heddy er et praktfullt ferieanlegg, beliggende i utkanten av den populære badebyen Puerto del Carmen på Lanzarote. Her kan du nyte din helsereise med trening, velvære og opplevelser i trygge, sosiale omgivelser. Hotellet er godt tilrettelagt for bevegelseshemmede og har gode HC-rom.

PÅ CASAS HEDDY FINNER DU:

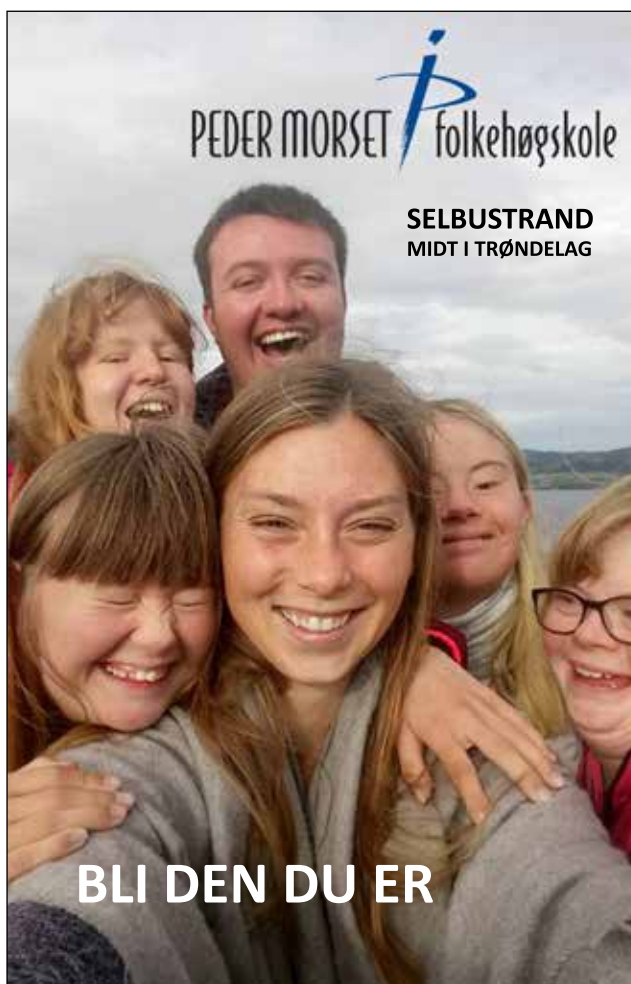
- Treningstilbud
- Velværetilbud
- Tilgjengelig fysikalsk avdeling med dyktige fysioterapeuter
- Tilgjengelige sykepleiere
- Tilgjengelig treningsrom / trimrom
- Trening / underholdning / aktiviteter
- Helpensjon med frokost, lunch og middag, vin eller øl, samt vann er inkludert
- Opphold i rom med aircondition og varme, senger med dyner, eget bad og terrasse eller balkong

På Casas Heddy er bygninger og utstyr tilpasset slik at du som gjest kan nyte din ferie. De ansatte har lang erfaring og gir god individuell service.

Kompetente norske sykepleiere er klare til assistanse dersom akutte helseproblemer skulle oppstå og dyktige fysioterapeuter tilbyr behandling etter høy standard.

Bestill din neste reise til Casas Heddy hos Vitalreiser!

DIREKTEFLY FRA
OSLO OG BERGEN
www.vitalreiser.no
Tlf. 56 57 47 50

PEDER MORSET folkehøgskole
SELBUSTRAND
MIDT I TRØNDELAG

BLI DEN DU ER

VÅRE LINJER:

Arbeidstrening
Design og håndverk
Drone og kamera
Flexi - Aktiv livsstil
Friluftsliv og idrett
Hesteliv
Ledertrening - Adventure
MatLyst - Italia

SØK NÅ
LEDIG Plass
SKOLEÅRET 2018-2019

ÅPEN FOR ALLE

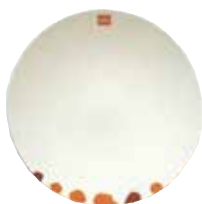
AKTIVITETSUKE JUNI 2018:
HEST OG FRILUFTSLIV
FORMING OG MATLAGING
VENNSKAP OG OPPLEVELSER

Telefon 73 81 20 00
pmf@pedermorset.no
www.pedermorset.no
[instagram.com/pedermorset](https://www.instagram.com/pedermorset)
[facebook.com/pedermorset](https://www.facebook.com/pedermorset)
pedern.no

Buttons i to varianter:
Liten kr 3,- Stor kr 5,-

Tallerken (porselen)
kr 150,-

kr 100,- kr 150,-
Bøker om veien frem
til egen bolig

Kursbevis kr. 10,-

Kursmappe kr 25,-

Handlenett kr 50,-

Pris per stk. kr 15,-
8 stk. kr 100,-

Klistremerker
6 merker per ark kr 6,-

Krus (porselen) kr 200,-

Refleksbånd kr 25,-

Pins kr 25,-

«Fokus på overganger mellom ulike skoleslag»

I boken beskrives 12 overganger i skolesystemet, fra barnehage til arbeidsliv. Felles for alle eksemplene er at elevene, foreldrene og de involverte tjenesteyterne betrakter overgangen som vellykket. Alle elevene er inkludert i ordinær klasse, og de fleste har utviklings-hemning av varierende grad. Noen av elevene har store fysiske funksjonsnedsettelse i tillegg. Antall sider: 104.

Boken er utsolgt, men ligger klar for nedlasting på vår hjemmeside:
nfunorge.org/no/nettbutikk/boker/

Butikk

Alle kurshefter 50,- kr per hefte (bortsett fra "Pengene mine"). Porto kommer i tillegg.

Om tro og livssyn

Fra foreldrehjem til eget hjem

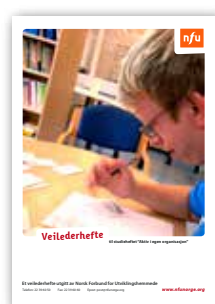
Stortingsvalg (bokmål)

Stortingsvalg (nynorsk)

NFU – en organisasjon

Veilederhefte til studieheftet "Aktiv i egen organisasjon"

Aktiv i egen organisasjon

NFUs prinsipp-program

Vi og samfunnet (nynorsk)

Tillitsvalgt i organisasjonen NFU

Pengene mine
kr. 75,-

Ledsagerhefte

Veileder til kurslærer

Seksualitet og samliv

Kroppen min og følelsene mine

Bestill i dag

Bestilling _____

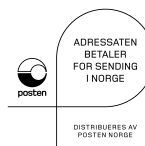
Navn _____

Adresse _____

Poststed _____

E-postadresse _____

Du kan også bestille via telefon 22 39 60 50, e-postadresse post@nfunorge.org eller bruk nettbutikken til NFU på www.nfunorge.org. Vi sender e-faktura.

Norsk Forbund
for Utviklingshemmede
Svarsending 1225
0090 Oslo

FRAMskolen

på Vallersund Gård

utleiv.no • Foto: Karin Sørseth

vallersund.camphill.no/framskolen

**Et lærested for
unge voksne med
utviklingshemming**

Et folkehøyskolelignende tilbud for deg mellom 18 og 25 år som lever med utviklingshemming. Skolen vil bidra til å gi deg en god overgang fra livet i familie og skole, til et liv som voksen.

AKTIV

HJELPEMIDLER A/S

Nå med Fatbikehjul og
trommelbrems

NY LØPEVOGN UNDER UTVIKLING

Som sykkeltralle

MULTIKJELKE brukes sommer
og vinter, som piggekjelke ,
pulk ,sparkstøtting, joggevoan
og Fjellgeit

www.aktiv-hjelpemidler.no

www.aktivhjelpemidler.com

Tlf: Geirr 98239850. e mail: geirr@aktiv-hjelpemidler.no

UNIKE FERIE OPPLEVELSER AS - UFO - ARRANGERER TILRETTELAGTE TURER FOR UTVIKLINGSHEMMEDE

Våre turer egner seg for personer med ulike behov for bi-stand. Disse turene kan også fungere som avlastning.

Sommerturer

Hellas - Samos - 14 dager - 03. juli - 17. juli

Hellas - Samos - 14 dager - 17. juli - 31. juli

Forbehold om endringer

Minicruise

Båttur - Kiel - 26. - 28. oktober

Forbehold om endringer

Påsketur til Malta 2019

Malta - St. Pauls Bay - 15. april - 22. april

Forbehold om endringer

UFO ønsker å tilpasse aktiviteter etter deltakers ønsker der det er mulig. UFO ønsker at alle deltakere blir inkludert i gruppen. UFO har kompetente ledsagere på alle turer, samt minst en ledsager med medisinsk ansvar.

Se vår facebookside og sjekk turer som gjennomføres i 2018:
facebook.com/unikferie

Tlf.: 976 96 984
marit-st@online.no

Hjemmesiden er under endring (www.unikferie.no)

ER BRUKERSTYRT PERSONLIG ASSISTANSE (BPA) INTERESSANT FOR DEG?

Ta kontakt med en av HAV's rådgivere i dag!

HAV BPA

Vi vil gi den enkelte tjenestemottaker en god og meningsfull hverdag. Alt vårt arbeid er basert på vår visjon om å skape en lettere hverdag med BPA. Vi legger stor vekt på at den enkelte tjenestemottaker selv bestemmer hvordan dagen skal være. Vi vet verdien av gode relasjoner til tjenestemottaker, ansatte og oppdragsgiver, som totalt sett gir deg ett bedre tilbud.

HAV AKTIV

Hav Aktiv er for deg som ønsker å være mer i aktivitet. Alt fra sit-ski, ski pigging, basket, syk ling etc. Vi gir veiledning ift. til aktivitet og opplæring.

HAV FUNKSJONSASSISTANSE

Ordningen med funksjonsassistent er et nytt brukerstyrt virkemiddel for funksjonshemmede arbeidstakere. Nødvendig assistanse skal sørge for at du kan få eller beholde ordinært arbeid.

Bygdøy allé 23 • 0262 Oslo • Tlf. 45 22 22 88 • E-post: hav@havas.no • www.havas.no

Foto: Finn Stråle Feiberg

Lev livet.

BPA står for:

- Muligheten for å definere sin egen hverdag
- Ta styring og delta aktivt i samfunnet
- Leve et fritt og selvstendig liv
- Ta ansvar for sin egen tilværelse

Ulobas BPA handler ikke om pleie og omsorg, men om å ta kontrollen over sitt eget liv. Gi full likestilling og mulighet til å delta på alle samfunnsområder slik at hverdagen får en mening. **BPA** står for muligheten til å leve livet – helt og fullt!

Ta kontakt med oss på www.uloba.no eller ring oss på telefon 32 20 59 10.

Kontakt oss

Forbundsleder

Jens Petter Gitlesen

41 10 13 42

jpg@nfunorge.org

Nestleder

Torill Vagstad

40 28 83 07

torill.vagstad@gmail.com

Geir Tore Søreide

91 84 55 74

geir.t.soreide@haugnett.no

Camilla Hopen

97 58 05 99

camillahopen@yahoo.no

Karen Hultgren Olsen

91 59 30 67

karenhultgren@gmail.com

Ninni Bakke Ternes

90 06 35 24

ninni.b.ternes@live.no

Evy Utne Knutsen

48 15 41 96

evy.knutsen@bkkfiber.no

Nasjonalt

Norsk Forbund for
Utviklingshemmede
Pb 8954 Youngstorget
0028 Oslo

Besøksadresse:

Youngstorget 2a, 7. etasje

Telefon: 22 39 60 50

Telefaks: 22 39 60 60

post@nfunorge.org

www.nfunorge.org

Bankgiro: 8200.01.93417

Org.nr.: 943 260 672

Fylkeslagene

NFU Oslo Fylkeslag

c/o NFU

Postboks 8954 Youngstorget

0028 OSLO

22 39 60 51

oslofylkeslag@nfunorge.org

NFU Akershus Fylkeslag

v/Tove-Britt Henriksen

Ignavn. 131

1912 ENEBAKK

64 92 62 53 / 90 83 93 80

tove.henriksen@tusker.no

NFU Østfold Regionlag

v/Unni Hegle

Romundsveien 20

1807 ASKIM

900 63 524 / 413 28 268

uhegle@online.no

NFU Hedmark Fylkeslag

v/Torill Vagstad

Dagfinn Grønsetsvei 39

2707 ELVERUM

Mob 402 88 307

torill.vagstad@gmail.com

NFU Oppland Fylkeslag

v/Staale Stampeløkken

Hagehaugveien 2 A

2613 LILLEHAMMER

Mob 97 69 44 52

stastamp@gmail.com

NFU Buskerud Fylkeslag

v/Trond Magne Sandvik

Jørgen Moesgt. 62

3612 Kongsberg

982 51 075

trond.magne.sandvik@ebnett.no

NFU Vestfold Fylkeslag

Pb 14

3276 SVARSTAD

92 02 89 38

nfu.vf@online.no

NFU Telemark Fylkeslag

v/Øivind Jensen,

Rådyrveien 5

3790 Helle,

Mob 909 19 810

bjorgjensen02@gmail.com

NFU Aust-Agder Fylkeslag

v/Anders Haslestad

Molandsveien 1450

aafnfu@gmail.com

NFU Vest-Agder Fylkeslag

v/Jan G. Johannessen

Hannevik Terrasse 41

4613 KRISTIANSAND

38 03 00 14 / 91 79 41 76

jan.johannessen@glencore.no

NFU Rogaland Fylkeslag

Støperigt. 34

4014 STAVANGER

51 89 15 50

post@nfu-rogaland.no

NFU Hordaland Fylkeslag

v/Kai Esten Dale

Omvikdalsvegen 51

5464 DIMMELSVIK

93 02 50 93

kai.esten.dale@knett.no

NFU Sogn og Fjordane

v/Gry Sætre

Angedalsvegen 107

6810 FØRDE

909 49 316

gry.setre@gmail.com

NFU Møre og Romsdal Fylkeslag

v/Ninni Bakke Ternes,

Fabrikkveien 13,

6415 Molde,

900 63 524

mr fylkeslag@nfunorge.org

NFU Sør-Trøndelag Fylkeslag

v/Frode Strømman

Njardarvollen 9

7032 TRONDHEIM

73 93 56 22 / 90 16 14 53

frostroe@online.no

NFU Nord-Trøndelag Fylkeslag

v/Snorre Ness

Postboks 183

7801 NAMSOS

74 21 23 08 / 90 51 69 66

snorre.ness@hint.no

NFU Nordland Fylkeslag

Postboks 843

8001 BODØ

75 52 40 48 / 91 72 47 08

bpriesem@online.no

NFU Troms Fylkeslag

v/Anne Marie Bakken

Dalnes

9475 BORKENES

Mob 916 98 512

amsbakken@gmail.com

NFU Finnmark Fylkeslag

v/Anders Vannebo

Kautokeinoveien 80

415 26 509

nfufinnmark@hotmail.com

Gleder seg til julebøkene

I likhet med mange unge og voksne med utviklingshemning synes Eirik Vagstad Brunstad at Skauge forlags lettlestserie om de seks vennene i Tigergjengen er spennende. De er opptatt av vennskap, kjærlighet, samarbeid, selvstendighet, dagligliv og samfunnet rundt seg.

Da SFA møtte Eirik, hadde han ikke lest det foreløpig siste og nummer 18 om «Julespillet» ennå. - Jeg leser aldri julebøker før jul, men gleder meg desto mer når jeg kan kose meg med dem – akkurat da, sier 21-åringen.

Eirik Vagstad Brunstad har alle 18 utgavene av Tigergjengen. (Foto: SFA)

ADVOKATFIRMAET
KRAMÅS

"Vi har bred erfaring i alle rettsforhold som gjelder mennesker med utviklingshemning, og bistår i saker i hele landet"

- Omsorgstjenester
- Trygdeytelser
- Vergemål
- Dagtilbud og tilrettelagt arbeid
- Arv og testament
- Helsetjenester
- Erstatning
- Skole og undervisning

KRISTIN KRAMÅS

481 65 111
kristin@kramaas.no

PETTER KRAMÅS

901 37 450
petter@kramaas.no

KONTORER

C J Hambros plass 5, 0164 Oslo
Storgata 50, 1555 Son

www.KRAMAAS.no